

UNIVERSITATEA ECOLOGICĂ DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE DREPT

Program de studii universitare de master:

ȘTIINȚE PENALE ȘI CRIMINALISTICĂ

Forma de învățământ: învățământ cu frecvență

Suport de curs pentru disciplina:
TEHNICI ȘI PROCEDEE DE INVESTIGARE CRIMINALISTICĂ

Titular de disciplină:
Lector univ.dr. Gabriela Matei

București

CUPRINS

Introducere.....	3
a. Date privind titularul de disciplină	3
b. Date despre disciplină.....	3
c. Obiectivele disciplinei	3
d. Competențe acumulate după parcurgerea cursului.....	3
e. Resurse și mijloace de lucru	4
f. Structura cursului	4
g. Evaluarea	5
Capitolul I. Principiile si metodologia investigatiilor criminalistice	
Capitolul II. Tehnici moderne de laborator destinate investigatiilor criminalistice	
Capitolul III. Genetica judiciară	
Capitolul IV. Palinologie judiciară	
Capitolul V. Entomologie judiciară	
Capitolul VI. Investigarea infracțiunilor privind patrimoniul cultural	
Capitolul VII. Investigarea infracțiunilor privind patrimoniul natural	
Capitolul VIII. Profilingul în investigațiile criminalistice	
Capitolul IX. Sistemul expertizelor	
Capitolul X. Investigarea actelor de Terorism	
Capitolul XI. Noi tehnici de investigare - Testul Farwell Brain Fingerprinting	
Capitolul XII. Sistemele de identificare biometrică	
Capitolul XIII. Tehnici de investigare a documentelor	
Capitolul XIV. Tehnici de investigare a locului faptei	
Bibliografie	

Introducere

Cursul este destinat studenților din cadrul programului de studii universitare de master **ȘTIINȚE PENALE ȘI CRIMINALISTICĂ**

al Facultății de Drept.

a. Date privind titularul de disciplină

Nume și prenume:	Lector univ.dr. Gabriela Matei
E-mail:	dr.gabrielamatei@yahoo.com

b. Date despre disciplină

Anul de studiu:	I
Semestrul:	I

c. Obiectivele disciplinei

Obiectivul general al disciplinei	Însușirea elementelor tehnico-științifice de investigație penală, a regulilor tactice și metodologice de efectuare a principalelor acte de urmărire penală și de investigare a infracțiunilor.
Obiectivele specifice	<ul style="list-style-type: none">▪ sistematizarea cunoștințelor dobândite în urma prelegerilor susținute;▪ aprofundarea celor mai importante noțiuni;▪ verificarea cunoștințelor dobândite de către masteranzi prin participarea la cursuri și prin studii individuale.

d. Competențe acumulate după parcurgerea cursului

Competențe profesionale	<ul style="list-style-type: none">• Cunoașterea, înțelegerea și utilizarea conceptelor și principiilor fundamentale ale criminalisticii precum și direcțiile de acțiune ale acestei discipline;• Acordarea asistenței sau consultanței de specialitate în problematica probațiunii penale• Interpretarea și aplicarea normelor procedurale în cadrul investigației criminalistice;• Însușirea cunoștințelor privind metodele și tehnicile moderne folosite în investigația penală;• Analiza diverselor modalități de investigare penală ;• Identificarea modalităților de prevenirea și combatere a fenomenului infracțional prin mijloace criminalistice.
-------------------------	---

Competențe transversale	<ul style="list-style-type: none"> • Utilizarea eficientă a surselor informaționale atât în limba română, cât și într-o limbă de circulație internațională; • Dobândirea unor abilități de lucru și comunicare în echipă, facilitând rezolvarea unor probleme specifice domeniului și luare unor decizii, precum și implicarea în alte activități. •
-------------------------	---

e. Resurse și mijloace de lucru

Pentru o pregătire temeinică vă sugerăm să consultați bibliografia recomandată.

f. Structura cursului

Cursul de **Tehnici și Procedee de Investigare Criminalistică** este alcătuit din 14 capitole:

Capitolul I. Principiile și metodologia investigațiilor criminalistice

Capitolul II. Tehnici moderne de laborator destinate investigațiilor criminalistice

Capitolul III. Genetica judiciară

Capitolul IV. Palinologie judiciară

Capitolul V. Entomologie judiciară

Capitolul VI. Investigarea infracțiunilor privind patrimoniul cultural

Capitolul VII. Investigarea infracțiunilor privind patrimoniul natural

Capitolul VIII. Profilingul în investigațiile criminalistice

Capitolul IX. Sistemul expertizelor

Capitolul X. Investigarea actelor de Terorism

Capitolul XI. Noi tehnici de investigare - Testul Farwell Brain Fingerprinting

Capitolul XII. Sistemele de identificare biometrică

Capitolul XIII. Tehnici de investigare a documentelor

Capitolul XIV. Tehnici de investigare a locului faptei

Cursul de **Tehnici și Procedee de Investigare Criminalistică** poate fi studiat atât în întregime, potrivit ordinii prestabilite a capitolelor, dar se poate și fragmenta în funcție de interesul propriu mai accentuat pentru anumite teme. Însă, în vederea susținerii examenului este obligatorie parcurgerea tuturor celor 14 capitole.

g. Evaluarea

Înainte de examen este indicat să parcurgeți din nou toată materia, cu atenție, durata estimată pentru această activitate fiind de aproximativ o săptămână.

Tip activitate	Criterii de evaluare	Metode de evaluare	Pondere din nota finală
Curs	Nota finală depinde de prezența la minim 50% la orele desemnate cursului.	Două teste de evaluare a cunoștințelor	20%
Seminar/ laborator/ lucrări practice / proiect	Nota finală depinde de prezența la minim 50% din întâlnirile desemnate seminarului	Susținerea a două referate	30 %
Evaluare finală	Cunoașterea aspectelor teoretice și practice în materie	Examen scris	50 %
Modalitatea de notare (calificativ sau notă): Notă de la 1 la 10. -			
Standard minim de performanță: Nota finală minim 5.			

Capitolul I. Principiile si metodologia investigatiilor criminalistice

Activitatea judiciară a secolului XXI are un caracter modern care a fost conturat de-a lungul timpului de juriștii și oamenii de știință care au fost preocupați de faptul că realitățile și perspectivele științifice pot reprezenta apanajul unei științe ridicate la rangul de artă, criminalistica.

Sistemul principiilor fundamentale ale Criminalisticii include principiile comune întregului drept, cum este principiul legalității, dar și principiile ale activității procesual penale, cum ar fi principiul aflării adevărului, principiul de nevinovăție, ș.a., la care se adaugă reguli fundamentale proprii criminalisticii, cum sunt: principiul identității, sau principiul conform căruia orice faptă infracțională lasă urme.

- *Principiul legalității*, este prevăzut în Constituția României, dar și în normele penale, respectiv art.2 din Codul penal și art.2 din Codul de procedură penală. Toate activitățile de investigare criminalistică trebuie să se desfășoare în perfectă concordanță cu prevederile legale, respectându-se drepturile și libertățile cetățenilor.
- *Principiul aflării adevărului*. Conform art.3 din Codul de procedură penală, în desfășurarea procesului penal trebuie să se asigure aflarea adevărului cu privire la faptele cauzei, precum și cu privire la persoana făptuitorului. Criminalistica pune la dispoziția justiției mijloacele științifice de cunoaștere a adevărului, utilizând metode complexe și tehnici care servesc la cunoașterea și explicarea lumii materiale.
- *Prezumția de nevinovăție* operează pe tot parcursul procesului penal, oganele judiciare având obligația de a administra probele necesare dovedirii vinovăției. În cadrul activității de cercetare, specialiștii criminaliști au datoria să caute în egală măsură atât elementele care pot stabili vinovăția unei persoane cât și pe cele care pot dovedi nevinovăția acesteia.
- *Principiul existenței urmelor în orice activitate infracțională*. Orice activitate umană infracțională are ca rezultat producerea unor transformări sau modificări în spațiu, și care se reflectă în urme. Reflectarea materială a actului infracțional este premisa cercetării criminalistice. Între fapta autorului și modificarea intervenită în spațiul infracțional trebuie să existe un raport causal. Astfel se poate explica de ce o anumită urmă poate fi realizată în exclusivitate de autorul faptei. Prin urmare în sens larg putem înțelege nu doar aceea urmă formată prin contactul a două corpuri ci și tot ceea ce rezultă din consumarea infracțiunii, din modul de operare al infractorului. Trebuie de asemenea reținut faptul că o urmă

nedescoperită nu înseamnă că ea nu există, doar că metodele de căutare, mijloacele folosite, nu au fost suficient exploatate pentru cauza și condițiile specifice.

- *Principiul identității.* Identificarea presupune un proces complex de căutare și valorificare științifică a probelor, în scopul descoperirii infractorului și al soluționării cauzei penale.
- *Principiul operativității în efectuarea investigației penale,* este specific întregii activități penale, servind la constatarea în timp și totodată complet a faptelor penale precum și a identificarea infractorilor. Odată cu trecerea timpului, urmele aflate în spațiul infracțional sunt expuse distrugerii ori contaminării, prin acțiunea timpului, a factorilor meteorologici, ori prin acțiunea umană, animală, etc., iar experiențele imprimare în memoria oamenilor, dispar ori se alterează. Aceste pericole determină de cele mai multe ori luarea măsurii efectuării de constatări tehnico-științifice sau expertize necesare identificării unor obiecte ale căror caracteristici exterioare se pot modifica ca urmare a acțiunii timpului.

Metodologia criminalistică cuprinde adoptarea unor proceduri specifice de investigare prin utilizarea metodelor tehnice și a procedurilor tactice în funcție de cauza particulară cercetată. Metodele folosite de criminalistică sunt proprii tuturor științelor, cum sunt observația, analiza și sinteza, comparația, deducția și inducția, până la cele de pronunțată specificitate, conducând la:

- adaptarea unor metode din alte domenii științifice la specificul criminalisticii (metode de analiză fizico-chimică, metode antropologice, metode de analiză prin radiații vizibile sau invizibile, metode serologice, ș.a.);
- dezvoltarea propriilor metode de examinare (metode de căutare, descoperire, identificare și examinare a urmelor, metode de cercetare a înscrisurilor, ș.a.);
- dezvoltarea unor procedee tactice de efectuare a unor acte de urmărire penală;
- elaborarea unor metode tehnice de prevenire a infracțiunilor.

Capitolul II. Tehnici moderne de laborator destinate investigațiilor criminalistice

Expertului judiciar, prin raportul de expertiză criminalistică pe care îl elaborează, are o responsabilitate foarte mare, întrucât determină în mod direct derularea investigației cazului penal și implicit destinul unor persoane. Această responsabilitate face ca metodele aplicate în cadrul laboratoarelor criminalistice să fie supuse unor programe riguroase de control al calității și deci să asigure un nivel înalt de încredere. În acest sens, expertul criminalist își diversifică și perfecționează metode și tehnicile științifice folosite în mod adecvat în examinarea cu minuțiozitate a materialului supus expertizei.

Tot mai des apar noi tehnici cu valoare inestimabilă în examinarea faptelor, permițând identificarea și cuantificarea legală a unui spectru larg de materii.

Evoluția extrem de rapidă, din ultimii ani, a științei a determinat dezvoltarea de noi tehnologii, performante care furnizează experților criminaliști capacități analitice inimaginabile în urmă cu câțiva ani.

Așadar, perfecționarea continuă a metodelor și echipamentelor tehnice din domeniul larg al criminalisticii, permite specialiștilor din acest domeniu vast și complex, prelucrarea continuă și adaptarea noilor descoperiri la cerințele judiciare. Unele dintre cele mai importante descoperiri științifice care s-au constituit ca ramuri distincte în cadrul criminalisticii, vor fi dezvoltate în cadrul acestui curs.

Capitolul III. Genetica judiciară

Momentul apariției geneticii moderne se poate fixa, în anul 1900, odată cu redescoperirea regulilor lui Mendel prezentate de către autor, începând cu anul 1865, într-o serie de comunicări științifice. Cuvântul „genă” a fost tipărit, pentru prima dată, în anul 1909, iar prima demonstrație, potrivit căreia fiecare genă se poate asimila unui cromozom particular, era adus la cunoștința lumii științifice în anul 1910. Prima hartă genetică – arătând localizarea relativă a șase gene pe un cromozom – a fost publicată în 1913. Aceasta ar fi, pe scurt, istoria începutului celei mai mari aventuri științifice trăite de umanitate.

Pentru o lungă perioadă de timp s-a considerat că dezvoltarea cercetărilor privind ADN-ul are doar un interes periferic pentru criminalistică. În anul 1985, comunicarea prezentată de profesorul englez Alec J. Jeffreys, referitor la posibilitatea identificării individuale pe baza zonelor repetitive hipervariabile ale ADN-ului uman, revoluționa criminalistica. Cercetările făcute în proiectul genomului uman, constând în identificarea codului ADN-ului fiecărei celule vii a unui organism, demonstau că acest cod este suportul eredității, altfel spus, amprenta absolută unică, de natură genetică, a fiecărui individ.

ADN-ul este un polimer, o moleculă foarte mare, formată prin legarea împreună a unei serii de unități (nucleotide) care se repetă, în număr de cca. Trei miliarde. Nucleotidele sunt împărțite în 4 tipuri, desemnate, convențional, prin literele ACGT (adenină, citozină, guanină și timină), grupate de-a lungul unei benzi răsucite, a cărei structură a fost desemnată, cu numele de „dublă elice”. Cei care au reușit să pună în evidență caracteristicile moleculei de ADN sunt cercetătorii James Watson și Francis Crick, în anul 1953, fiind recompensați, în 1962, cu premiul Nobel pentru descoperirea structurii ADN-ului. De la bun început criminaliștii au adresat lumii științifice mai multe întrebări, al căror răspuns este fundamental pentru folosirea analizelor ADN ca probe în cercetarea criminalistică: cât de mare, fizic vorbind, trebuie să fie proba biologică pentru ca analiza de laborator să poată pune în evidență structura ADN a unui individ?; care este vechimea maximă admisă a unei astfel de probe, pentru ca aceasta să fie concludentă?; există o zonă anume a corpului uman de unde proba prelevată trebuie recoltată pentru a fi concludentă?; se poate confunda, sau nu, ADN-ul uman de ADN-ul altor organisme vii?

La aceste întrebări, cercetătorii implicați în proiectul genomului uman au venit cu o serie de răspunsuri, lămurind fiecare aspect în parte.

În primul rând, s-a demonstrat științific că mărimea probei supusă analizei pentru determinarea ADN-ului poate fi redusă până la dimensiunea unei molecule, ADN-ul fiind prezent în absolut toate celulele unui organism viu, indiferent din ce parte a corpului provin.

În ceea ce privește vechimea probelor biologice, dilema a fost soluționată prin cercetări efectuate asupra celor prelevate din organisme a căror vechime depășește mai multe mii de ani. Spre exemplu, în anul 1994, cercetările ADN-ului unei mumii peruviene, veche de 1000 de ani, au depistat existența tuberculozei ca boală infecțioasă cauzată de *Mycobacterium tuberculosis*, aflată în organismul indigenilor americani cu 500 de ani, înainte de venirea europenilor aduși de Cristofor Columb. Același tip de cercetare, făcută pe cea mai veche mumie descoperită în deșertul Atacama, veche de 9000 de ani, a condus la descoperirea parazitului „trypanosoma cruzi” care cauzează boala Chaga, specifică unor întinse regiuni din America Latină. Pentru depistarea acestei boli, cercetările au fost completate cu prelevarea unor mostre provenind din scheletele și viscerele a 27 de mumii de bărbați, femei și copii, dovedindu-se că șapte dintre acestea erau infectate cu boala Chaga. Pentru a explica de ce aproximativ 20% din populația Egiptului suferă de schistosomiasis au fost examinate mumii egiptene care au condus la concluzia că boala provine din folosirea apei contaminate și că ea se transmite genetic.

O descoperire fascinantă a condus la concluzia că nu numai probele prelevate din organismele mumificate, deci conservate, dau rezultate, ci și analiza ADN a unor materiale, folosite de antici în activități artistice sau lucrative, poate conduce la identificarea ADN-ului unor organisme vii. Analizele ADN ale unor picturi pe stâncă descoperite în regiunea Lower Pecos din Texas (vechi de 2950 până la 4200 de ani) au condus la concluzia că vopselele aveau în compoziție sânge, urină, lapte, ouă, sucuri vegetale și grăsimi animale.

Analizele ADN pot distinge markeri genetici care aporie sau diferențiază etnicitatea și obiceiurile indivizilor unor comunități putând explica importante aspecte culturale și sociale. La mijlocul anilor '80, acest tip de analize a condus la concluzia că America de Nord a fost colonizată prin trei migrații distincte, iar săpăturile arheologice, din localitatea „Trei Mabile” din China, au demonstrat că populația minoritară Tuja este descendentă a purtătorilor culturii Ba (206 î.Hr. – 220 d. Hr.) și chiar a purtătorilor culturii Zhou de Vest (1100 – 771 î. Hr.).

În ceea ce privește delimitarea strictă existentă între ADN-ul organismelor vii, pe specii și subspecii, cercetările ultimilor 25 de ani au rezolvat tranșant problema. Astăzi se cunoaște precis structura ADN a mai multor specii și subspecii, dar, mai presus de orice, anul 2000 a adus o noutate științific absolută: hata completă a genomului uman, posibilitățile de a greși în identificarea ADN-ului uman sau în a-l confunda pe acesta din urmă cu ADN-ul altor organisme vii, fie că este vorba de insecte, animale sau plante, fiind practic imposibile. În felul acesta, una dintre principalele

condiții ale criminalistici, anume particularizarea și atribuirea urmelor biologice, indiferent de natura lor, prelevate de la fața locului unei infracțiuni, primește un răspuns complet – și complex în același timp – conducând la rezolvarea unor cazuri fără putință de a se comite o eroare.

Răspunsurile date de știință la întrebările legitime ale criminaliștilor deschid perspective dincolo de orice limită pentru interpretarea unor urme prelevate de la fața locului unei infracțiuni pentru care, în momentul prelevării lor, nu existau nici mijloace tehnice, nici cunoștințe științifice suficiente în vederea interpretării și finalizării cazurilor respective.

Faptul că analizele ADN se pot efectua pe cantități infime de probe provenite de la organisme la origine vii, că vechimea acestora nu constituie nici un impediment în determinarea lor, precum și alcătuirea hărții complete a genomului uman, în anul 2000, care exclude posibilele confuzii ale ADN-ului uman cu ADN-uri dispersate în genomurile speciilor eucariotelor (nonumane), mai puțin cunoscute, dau analizelor ADN un caracter unic, de probă a probelor. În aceste circumstanțe, descoperirile legate de ADN echivalează cu existența unei chei universale pentru decriptarea oricărui cod.

Capitolul IV. Palinologie judiciară

Palinologia (provenind din grecescul paie = făină și palyno = a imprăștia), definește știința care se ocupă cu studierea polenului și a sporilor, fiind introdus relativ recent.

Prima reprezentare grafică a polenului a fost adusă la cunoștința lumii științifice, de către anatomistul englez Nehemiah Grew, cu ocazia susținerii unei comunicări la Societatea Regală din Anglia.

Polenul are o mărime de 5 până la 200 urn și se prezintă sub forma unei pulberi gălbui, în care se găsesc celulele mascuie ale plantelor cu flori ce sunt răspândite în procesul reproducerii sexuate. Celulele polenului au o viață scurtă, de numai 48 de ore.

Sporul este, în general, de dimensiuni mai mari decât polenul și reprezintă un organ de înmulțire asexuat, unicelular, fiind caracteristic unor organisme precum ciupercile, lichenii, mușchii și ferigile.

Polenul și sporii reprezintă amprenta fiecărei specii vegetale.

Valoarea studierii celor două elemente vegetale este determinată de abundența și de rezistența acestora în mediul natural și artificial.

Singura posibilitate de distrugere a sporopoleninei este prin oxidare puternică, sau prin acțiunea a două baze, cum ar fi hidroxidul de potasiu și aminoetanolul.

Urmele de polen identificate pe obiectele personale ale suspectului sau în mediul unde a avut loc infracțiunea, inclusiv pe corpul și îmbrăcămintea victimei, putând stabili identitatea faptuitorului sau poate conduce la restrângerea cercului de suspecti, depistarea autorilor unor violuri, sau în probarea unor acuzații privind contaminarea voluntară cu virusul HIV.

În anul 1994, într-un oraș american a fost identificat un violator în serie, - după ce de la fața locului a fost recuperat un prezervativ și supus analizei ADN-ului prin intermediul metodei reacției în lanț a polimerazei (PCR).

Analizele au pus în evidență faptul că celulele epiteliale aflate pe dinafara prezervativului se asemănau cu cele ale victimei, iar profilul ADN al lichidului seminal aflat în interiorul prezervativului se potrivea cu cel al suspectului.

Agresorul purtase o cagulă pe toată perioada violului și de aceea nici o victimă nu l-a putut vizualiza și, în consecință, nici identifica.

Organele judiciare au ajuns la concluzia că, deși modus operandi a fost același în toate cazurile, s-ar fi putut realiza o mai rapidă asociere cu un posibil infractor dacă:

- s-ar fi purces la identificarea mărcii prezervativului,
- dacă s-ar fi făcut o percheziție la domiciliul suspectului pentru a se căuta pachete de prezervative de aceeași marcă - existând șansa ca acesta să fi folosit aceeași marcă de mijloace de protecție în toate violurile
- dacă s-ar fi examinat tamponatele obținute în urma examinării medic o-legale a victimelor pentru a se vedea dacă prezentau urme de prezervativ lubrifiat.

În cazul în care astfel de urme existau, analizele urmau să confirme sau să infirme, dacă acestea se potrivesc cu urmele caracteristice ale prezervativului recuperat.

Protocol de colectare și identificare a urmelor de prezervativ lubrifiat și contaminarea acestui gen de probă:

- o examinare medicală a victimei;
 - o listă a tuturor probelor prelevate de la victimă, de la orice suspect și de la locul infracțiunii;
 - interogarea victimei cu privire la recente activități sexuale pe care le-ar fi avut (dacă a folosit prezervativ, dacă acesta conținea lubrifiant, dacă a efectuat după aceea o igienizare, etc.)
 - este necesar să fie efectuate și alte tipuri de examinări, cum sunt examinările tradiționale serologice și profilul ADN.
 - pentru o corectă și rapidă identificare este necesar să existe un catalog care să cuprindă toate tipurile de prezervative, de lubrifiant, împreună cu compoziția lor.
1. *un agresor a folosit un prezervativ Sheik-Elite Lubricated latex, fabricat În Japonia. Acest produs conține un lubrifiant insolubil în apă, uleiul de silicon, polidimetilsiloxan (PDMS), de o vâscozitate de aproximativ 200 cSt, o largă cantitate de granule de polen de porumb și cantități ceva mai mici de *Lycopodium* și spori de cartof.*

Examinarea microscopică a unui extract dintr-o probă vaginală a victimei a pus în evidență numeroase granule de polen de porumb și examinarea unei probe cu ajutorul spectroscopiei în infraroșu și a spectrometriei de masă s-a identificat PDMS.

Apărarea a argumentat că proba a fost contaminată cu polen existent în mănușile chirurgicale ce au fost purtate pe parcursul examinării victimei.

2. *caz, deseori folosit ca exemplu în practică și în literatura de specialitate, este unul în care acuzatul a admis că a avut sex liber consimțit cu victima, a folosit prezervativ, dar că acesta s-a rupt în timpul actului propriu-zis.*

Acuzatul, un ofițer al U.S.Navy, susținea că a folosit un prezervativ din latex, marca *Prime Lubricated*.

Ofițerul fusese diagnosticat ca fiind bolnav SIDA și urma un program special pentru persoanele aflate în această situație. În cadrul programului, persoanele participante au fost avertizate că, în cazul în care se angajează în efectuarea de sex neprotejat, chiar dacă acesta este consensual, vor fi acuzați de agresiune sexuală agravată.

Prezervativele marca *Prime Lubricated* conțin atât PDMS cu o vâscozitate de cea 200 cSt, cât și polen de porumb.

Examinarea probelor vaginale ale victimei nu au condus la identificarea unor urme de PDMS, nici a unor urme de polen, ceea ce a determinat concluzia finală că agresorul nu a folosit prezervativul indicat și nici o altă marcă.

La momentul respectiv, rezultatul a fost considerat norocos, având în vedere faptul că numeroase mărci de mănuși chirurgicale, pudrate cu latex, pot conține granule de polen de porumb, aflate în pudra de talc sau în alte substanțe, fapt ce putea duce la o contaminare a probelor prelevate de la victimă.

Măsuri de siguranță

- În timpul examinării să se folosească mănuși fără lubrifianți, sau din plastic
- Înaintea examinării digitale, pentru a se elimina șansa contaminării de la mănuși, se vor preleva probe cu ajutorul unor tampoane, iar după examinarea digitală, mănușile purtate de examinator se vor împacheta separat, pentru o eventuala comparare sau reanalizare.
- Tampoanele care au servit la prelevarea probelor, vor fi supuse următoarelor operații: cu ajutorul unui solvent se va extrage materia recoltată pe tampon și se va injecta într-o coloană capilară pentru efectuarea analizelor de cromatografie a gazului și de spectrometrie de masă.
- În cercetările la fața locului, a vehiculelor sau locuințelor oricăror suspecti, este necesar să se caute cu prioritate prezervative folosite, pachete goale de prezervative, sau altfel de materiale nefolosite.
- Când se găsesc prezervative folosite, se va proceda de urgență la analiza ADN atât a conținutului interior cât și a celui exterior. Profilul ADN din lichidul seminal va fi comparat cu profilul ADN al suspectului, ori va fi căutat în bazele de date genetice.

În subsidiar se vor efectua analize pentru identificarea oricăror particule, lubrifianți, sau spermicide, ce ar putea fi prezente pentru identificarea mărcii.

Prezervativul din latex poate fi cu lubrifianți sau fără lubrifianți.

- Deși prezervativele fără lubrifianți nu conțin lichid lubrifiant sau spermicide, amândouă tipurile, cu lubrifianți și fără, pot conține particule ca granule de polen de porumb, Iycopodium, talc, ce nu pot fi înlocuite.
- Atât particulele organice cât și cele anorganice pot fi identificate prin microscopie. Identificarea microscopică a polenului poate fi confirmată și de culoarea purpurie obținută ca urmare a tratării cu o soluție diluată de iod.

Prezervativul latex lubrifiant poate conține lubrifiant uscat ori umed.

- Un avantaj este acela că numai câteva mărci folosesc în formula lor lubrifiant umed.
- Un alt avantaj pentru cercetarea criminalistică este acela că anumite combinații de ingrediente sunt specifice unei singure mărci sau unui singur producător ceea ce constituie o adevărată amprentă a materialelor de protecție sexuală de acest gen.
- *Un dezavantaj îl reprezintă faptul că numeroase produse de igienă feminină conțin multe din aceste substanțe.*

Proba folosirii unui anumit tip de prezervativ este cu atât mai puternică cu cât componentele existente în compoziție sunt prezente în aceeași proporție ca și în aceea a prezervativului standard, adică a mărcii folosite pentru comparație, a cărei identificare s-a făcut fie prin cercetări asupra agresorului și locuinței sau mașinii acestuia, ori a locului de producere a infracțiunii, fie prin nominalizarea ei de către victimă.

Capitolul V. Entomologie judiciară

Insectele reprezintă cel mai larg grup de organisme care trăiesc pe pământ. Dintre acestea numai o parte au fost identificate. Ignorate și alungate cu repulsie de pe cadavrele aflate în descompunere, insectele au început să fie considerate adevărate surse de informație, de adevărată valoare pentru investigarea morții violente. Sute de insecte sunt atrase de cadavre, se nasc, se hrănesc și există în, pe și lângă organismul aflat în diferite etape de descompunere. Această activitate și preferință a unor insecte de a se hrăni cu corpuri în descompunere a determinat apariția și dezvoltarea științei ce studiază insectele în legătură cu rămășițele umane, entomologia.

Discursul entomologic comportă în fapt trei domenii de analiză:

1. *Entomologia medico-legală*. Aceasta se referă la studiul insectelor în legătură cu acțiunile de omor, suicid, viol, forme diverse de violență fizică, trafic ilegal de droguri.
2. *Entomologia urbană* studiază insectele în legătură cu omul și mediul său înconjurător.
3. *Entomologia produselor* studiază efectele produse de insecte asupra alimentelor depozitate, de exemplu, pentru cauze de contaminare a alimentelor.

I. Scurt istoric.

Entomologia a fost folosită încă din sec. al XIII-lea, de către juristul chinez Sun Tzu. În lucrarea sa de medicină legală „Hsi Yuan Lu”, autorul descrie soluționarea unui caz de înjunghiere în apropierea unui câmp de orez. Autorul omorului a fost demascat prin identificarea instrumentului, a secerei cu care a fost suprimată viața victimei. Urmele biologice aflate încă pe instrument au atras insectele care se hrănesc cu astfel de substanțe.

Pe parcursul exhumărilor în masă, pe teritoriul Franței și Germaniei, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, medicii au observat colonizarea cadavrelor îngropate de un număr divers de artropode și au observat de asemenea faptul că aceste insecte joacă un rol important în descompunerea corpurilor.

În anul 1855, doctorul francez Bergeret a elaborat primul raport entomologic modern, în cazul analizei corpului unui copil. Raportul cuprinde o descriere a ciclului vieții insectelor în general, precum și observații asupra a două generații de insecte găsite pe cadavru, reprezentând 2 ani postmortem.

Medicul german Reinhard a realizat, în anul 1881, primul studiu sistematic în domeniul entomologiei medico-legale. Reinhard și Hofmann, au fost considerați co-fondatorii entomologiei forensice. Aceștia au pus în evidență importanța informației pe care o oferă studiarea insectelor în cazurile cercetate ca urmare a exhumărilor realizate în Franța și Germania. În aceeași perioadă, Jean Pierre Megnin a început dezvoltarea propriei sale teorii, a valurilor succesive, predictibile, de insecte care populează cadavrul, teorie pe care a dezvoltat-o în cartea sa „La Faune de Cadavres”, în anul 1894.

Inspirați de Megnin, cercetători ulteriori au creat alte studii asupra acestui subiect. Printre aceștia enumerăm, Wyatt Johnston și Geoffrey Villeneuve din Canada în anul 1895, Murray Galt Motter, 1896, în SUA, Schoyen în Suedia, în 1895.

Începând cu 1920 au fost realizate liste ale speciilor și monografiile cu privire la importanța insectelor în investigarea criminalistică, creându-se astfel o importantă sursă pentru interpretarea probelor puse la dispoziție de insecte. Câțiva ani mai târziu, Hermann Merkel, profesor la Institutul de Medicină Legală din München, a observat că circumstanțele morții pot influența cursul succesiunii generațiilor și a speciilor de insecte. În perioada 1960-1980, entomologia forensică a fost dezvoltată în special de medicul Marcel Leclercq, din Belgia și profesorul de biologie Pekka Nuorteva, din Finlanda. De atunci cercetarea și aplicația avansată a entomologiei în cadrul investigațiilor criminalistice au deschis calea acumulării unei experiențe în cazuistică.

II. Dezvoltarea insectelor

Pentru a procesa informațiile de ordin entomologic este necesară cunoașterea modalității de dezvoltare a insectelor.

Dezvoltarea insectei cuprinde toate procesele și transformările care au loc de la stadiul de ou, până la moartea fiziologică a adultului. Perioada de dezvoltare a insectei cuprinde trei stadii: embrionară, postembrionară și postmetabolă.

Perioada embrionară începe odată cu fecundarea oului și ține până la ecloziune (aparitia larvei). Mărimea, forma și culoarea ouălelor variază în funcție de specie. Depunerea ouălelor (ponta) are loc imediat după ce au fost fecundate.

Perioada postembrionară începe odată cu ieșirea larvei din ou și durează până la apariția adultului. În această perioadă insecta trece prin stadii de dezvoltare de la larvă, pupă și adult. În stadiul de larvă insectele se hrănesc intens și acumulează cantități mari de substanțe necesare dezvoltării lor spre atingerea maturității. Durata stadiului larvar variază în funcție de specie și condițiile ecologice (temperatură, umiditate, hrană). Înainte de transformarea în pupe, unele larve își confecționează un cocon sau puparium. Înainte de a se transforma în pupă, larva trece prin

stadiul de prepupă. Pupa este stadiul imobil al insectelor în care se produc procese interne profunde care conduc spre transformarea larvei în insectă adultă (imago). Din punct de vedere morfologic pupa este de trei tipuri: libera, obecta (mumie) și cuarctată sau cu puparium.

Dezvoltarea postmetabolă este cuprinsă între apariția imago-ului și moartea fiziologică a acestuia.

III. Contribuția entomologiei la investigarea morții violente

Entomologia contribuie la clarificarea unora dintre principalele probleme, obiect al probațiunii, în cadrul investigării morții violente.

1. *Stabilirea momentului comiterii infracțiunii.*

Insectele joacă un rol important în procesul de descompunere.

Calcularea *intervalului postmortem* (IPM), se realizează prin cunoașterea colonizărilor succesive a cadavrului expus faunei locale de artropode. Calcularea vârstei insectelor poate fi considerată o estimare a IPM. Pentru aceasta trebuie cunoscută perioada de timp necesară fiecărui tip de insectă să atingă diferitele stadii ale dezvoltării sale.

Pentru un calcul corect, trebuie luate în considerare:

- Condițiile de mediu. În calcularea timpului de dezvoltare a insectelor trebuie avută în vedere temperatura la care a fost expus cadavrul. Larvele se dezvoltă într-un timp mai alert la temperaturi ridicate și într-un ritm mai lent la temperaturi scăzute. Calculele ideale se efectuează pentru temperatura constantă a corpului. În practică, se folosesc metode complexe pentru analiza datelor cu privire la temperaturi variabile. În funcție de creșterea temperaturii, este necesară o perioadă certă pentru ca insectele să atingă stadii diverse de dezvoltare.
- Faptul că popularea cadavrului de către insecte urmează o succesiune predictibilă a speciilor. Insectele sunt atrase în funcție de etapele specifice de descompunere, putrefacție, fermentație, uscare a țesuturilor, sau de schelet. Majoritatea speciilor colonizează corpul pentru o perioadă limitată de timp. Acest schimb de insecte de-a lungul timpului este numit succesiune faunală. Succesiunea insectelor care se dezvoltă în diferite părți ale cadavrului este un fenomen biologic important. Astfel, sunt insecte care se dezvoltă pe țesuturi osoase, ceea ce înseamnă că vor sosi pe cadavru după ce insectele care se hrănesc cu țesuturi moi vor depune ouăle. Primele din grupul de insecte care sosește pe cadavru este *Calliphoridae* și *Sarcophagidae*. Acestea trec prin următoarele etape de dezvoltare: ou, larva, prepupa, pupa, imago.
- Timpul de dezvoltare pentru fiecare stadiu al fiecărei specii de insecte este predictibil.

- Influența agenților chimici asupra dezvoltării insectei. Înainte de calcularea IPM este necesar să se cunoască dacă cadavrul conținea substanțe precum cocaină, heroină, mercur, barbiturice. Aceste substanțe influențează ciclul de viață al larvelor.
- Elementele de alterare a succesiunii speciilor, cum ar fi de exemplu înghețarea sau împachetarea cadavrului. Orice poate preveni insectele să depună ouăle în timp normal alterează atât succesiunea speciilor cât și timpul tipic de colonizare. Absența insectelor poate sugera diferite evenimente care au avut loc postmortem, cum ar fi înghețarea cadavrului într-un container, sau îngroparea lui la foarte mare adâncime.

Variabila în ecuația IPM o constituie perioada dintre deces și depunerea de către insecte a ouălelor. Această perioadă depinde atât de factori termici cât și de existența unor condiții de mediu, sau de expunerea ori imersia în sol sau apă a cadavrului. În condiții normale, insectele încep să depună ouăle pe organism după două zile de la decesul acestuia.

2. Identificarea locului în care a fost săvârșit omorul.

În studierea speciilor trebuie avut în vedere mediul, zona, spațiul din care provin acestea. Cunoașterea biologiei artropodelor și distribuția lor geografică permite determinarea unor estimări corecte în legătură cu intervalul de timp în care un cadavru a fost expus activității artropodelor și oferă informații în legătură cu proveniența faunei colectate, dacă este indigenă sau străină locului unde a fost găsit corpul.

Așadar, insectele pot ajuta la stabilirea locului în care victima a încetat din viață, sau dacă a fost mutată postmortem, prin compararea faunei prezente pe lângă corp cu cea de pe corp.

Unele insecte, cu metamorfoză completă, au mișcări limitate în stadiile imature de dezvoltare, după care, devenind adulte, devin deosebit de mobile străbătând distanțe lungi în căutarea unui cadavru. Odată ce l-au găsit își depun ouăle, care apoi devin larve ce se dezvoltă, la rândul lor, hrănindu-se din corpul mort. Colectarea insectelor imature conduce la concluzia că acestea nu se pot deplasa, nu au fost transportate pe cadavru dintr-un alt spațiu, deci acestea s-au format de la început pe acest corp.

3. Stabilirea cauzei și naturii morții.

Locurile din organism infestate de anumite insecte pot fi importante în determinarea cauzei morții, sau cel puțin în reconstituirea împrejurărilor în care a fost suprimată viața victimei.

Femelele depun ouă pe cadavru în special în orificiile naturale. Dacă corpul prezintă leziuni, se va observa o aglomerare de ouă, sau larve în aceste zone. Dacă victima a decedat urmare unui

viol, urmat de sângerare în zona genitoanală, insectele zburătoare vor fi cel mai probabil atrase în această zonă.

În cazul morții violente, prin agenți chimici, aceștia pot fi identificați prin analiza sângelui, urinei, părului, unghiilor, conținutului stomacal. Atunci când cadavrul se află într-o stare avansată de descompunere, este dificil de efectuat aceste analize, dar este încă posibil de procedat la analize entomotoxicologice pentru analizarea insectelor colectate de pe corp. Astfel sunt identificate substanțe ca: mercur, barbiturice, cocaină, heroină, etc. Mulți dintre acești agenți chimici influențează ciclul de viață al larvelor. Toxinele sunt transferate adultului prin consumarea lor de către larvă care anterior a metabolizat substanța din țesutul uman.

În prezent este posibilă folosirea tehnologiei ADN atât pentru determinarea speciei insectelor, cât și pentru recuperarea și identificarea sângelui cu care s-au hrănit insectele. ADN-ul sângelui uman poate fi recuperat din tubul digestiv al insectei care s-a hrănit dintr-un organism specific. Prelevarea de la insectă a ADN-ului suspectului la o locație specifică, într-o perioadă definită de timp și recuperarea sângelui victimei, poate conduce spre cercetarea legăturii dintre făptuitor și suspect. Precizăm faptul că incorecta identificare a insectelor poate afecta și împiedica ancheta. De aceea utilizarea ADN-ului mitocondrial pentru determinarea speciilor este deosebit de importantă, mai ales în cazurile în care multe specii sunt dificil de distins din punct de vedere morfologic.

IV. Cercetarea entomologică la fața locului

Este important de precizat faptul că procesul de colectare a insectelor de la fața locului poate perturba cadavrul. De aceea organul de anchetă va proceda în faza statică la:

- elaborarea unor planuri de colectare a probelor entomologice;
- observarea locului infracțiunii, a habitatului general, condițiile de mediu, temperatură și locație a victimei în spațiu, precum și microclimatul din imediata apropiere a corpului, condițiile de soare sau umbră, distanța față de mijloacele de acces, dacă se află într-un spațiu închis;
- stabilirea tipului arealului în care se află locul omorului, dacă este rural, urban/suburban sau acvatic, dacă este în pădure, pe marginea drumului, într-o clădire, un lac, etc. Tipul habitatului determină tipul insectelor care pot fi găsite pe cadavru.

În faza dinamică a cercetării la fața locului se va proceda la:

- Colectarea datelor climatologice la fața locului. Datele climatologice trebuie să cuprindă maximum și minimum temperaturii, precum și cantitatea de precipitații. Aceste date trebuie să

cuprindă perioada de la data la care a fost văzută victima ultima dată și până la descoperirea cadavrului. Se va mai urmări:

- temperatura ambientului. Aceasta poate fi evaluată prin citirea ei în imediata apropiere a cadavrului la o înălțime de cca. 0.3 – 1.3 m;
 - temperatura din masa lavelor va fi obținută prin introducerea termometrului în centrul aglomerării lor pe corp;
 - temperatura solului poate fi obținută prin așezarea termometrului pe sol;
 - Temperatura suprafeței cadavrului trebuie obținută prin plasarea termometrului pe suprafața pielii;
 - Temperatura de sub corp poate fi obținută prin strecurarea termometrului între corp și suprafața solului;
 - Temperatura solului trebuie luată imediat după ridicarea cadavrului. Se va mai lua temperatura la un punct de 1-2 m distanță de corp. Aceste temperaturi se iau la 3 niveluri: direct sub iarba sau frunzele care acoperă solul, la 4 cm respectiv la 20 cm adâncime în sol.
- Descoperirea și fixarea:
 - Numărului și felurilor speciilor;
 - Localizarea infestațiilor majore asociate cu corpul și mediul înconjurător;
 - Poziției exacte a insectelor pe corp;
 - Activității insectelor aflate la o distanță de 3-6 m de cadavru;
 - Oricărui fenomen care ar putea altera efectele mediului asupra corpului.
 - Colectarea specimenelor.

Insectele adulte vor fi colectate prin folosirea unor capcane lipicioase, cu un conținut de substanță adezivă și capacitate redusă de uscare. Aceste capcane sunt realizate din carton ceruit cu conținut lipicios pe ambele părți. Pentru insectele zburătoare se folosesc plase speciale. Odată prinse acestea sunt închise într-un container din sticlă care conține pansamente cu acetonă. Containerul este acoperit, iar insectele vor fi immobilizate în câteva minute, după care vor fi transportate într-o fiolă cu 75% alcool etilic.

Odată terminată activitatea de colectare a adulților, se procedează la căutarea ouălelor și a larvelor. Acestea pot fi direct plasate într-o soluție de alcool etilic. Dacă există mai multe arii colonizate, fiecare dintre acestea va fi tratată separat. Vor fi de asemenea colectate mostre care vor

fi transportate vii, în containere speciale cu un conținut de substanțe hrănitoare. Acest container va fi plasat într-un altul puțin mai larg care conține aproximativ 1 cm de pământ, pentru a absorbi orice lichid care s-ar putea acumula. Acesta va fi împachetat și transmis de urgență la laborator. Specimene sub formă diversă trebuie colectate vii și plasate într-un mediu de creștere. Creșterea la stadiul de adult face mai ușoară identificarea și oferă informații importante pentru estimarea IPM.

Insectele, în toate formele de dezvoltare, aflate în corp, nu vor fi colectate înainte de autopsiere.

Se va proceda la colectarea insectelor:

- De pe cadavru, înainte ca acesta să fie mutat. Prima dată vor fi colectate insectele adulte, întrucât acestea au o capacitate de mișcare rapidă și pot părăsi imediat cadavru dacă sunt deranjate.
- Din jurul cadavrului, de la o distanță de peste 6 m de la acesta, înainte de mutarea cadavrului.
- De sub și din imediata apropiere a corpului, de la o distanță de sub 1 m, după ce cadavru a fost mutat. Se vor colecta mostre de pământ și resturi din locul unde corpul a fost poziționat și din imediata lui apropiere. Este indicată ridicarea frunzelor și a oricăror resturi biologice aflate la suprafața solului și mai apoi a primilor 5 cm de pământ aflat la suprafață. Aceste mostre vor fi împachetate și expediate de urgență împreună cu insectele colectate spre a fi analizate.

Este extrem de important ca speciile colectate să fie corect etichetate. Etichetele vor conține următoarele informații: locația geografică; data și ora colectării; numărul dosarului; locația pe corp de unde au fost colectate; numele collectorului.

Toate speciile, fie vii sau moarte, vor fi analizate de urgență. Insectele vii sunt introduse în incubatoare cu temperatura și nivelul umidității reglate. Dezvoltarea acestora va fi supravegheată și consemnată. Fiecare insectă este determinată ca gen și specie. În unele cazuri, dacă este necesar se pot face experimente în spații exterioare, lângă locul faptei, pentru recrearea condițiilor de mediu pentru larve.

După finalizarea cercetărilor, entomologii pot depune concluzii concludente care să conducă spre soluționarea infracțiunii.

Așadar, criminalistica oferă încă un instrument științific, de adevărată valoare capabil să participe alături de alte mijloace juridice în lupta pentru aflarea adevărului.

Capitolul VI. Investigarea infracțiunilor privind patrimoniul cultural

Distrugerea siturilor arheologice prin excavații neautorizate este o crimă care are consecințe ireparabile pentru patrimoniul cultural. Acest tip de violență se desfășoară cel mai adesea în scopul traficului ilicit cu artefacte arheologice.

Conform Ordonanței nr. 43/2000 (r2) privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național, *“patrimoniul arheologic reprezintă ansamblul bunurilor arheologice care este format din:*

1. siturile arheologice înscrise în Repertoriul arheologic național, cu excepția celor distruse ori dispărute, și siturile clasate în Lista monumentelor istorice, situate suprateran, subteran sau subacvatic, ce cuprind vestigii arheologice: așezări, necropole, structuri, construcții, grupuri de clădiri, precum și terenurile cu potențial arheologic reperat, definite conform legii;

2. bunurile mobile, obiectele sau urmele manifestărilor umane, împreună cu terenul în care acestea au fost descoperite.”

După cum este prevăzut în art. 31 al.1 din ordonanță, desființarea, distrugerea parțială sau degradarea siturilor arheologice care sunt monumente istorice se pedepsește cu închisoarea de la unu la 10 ani, conform art. 217 din Codul Penal.

Pentru a înțelege urmările jefuirii unui sit arheologic, trebuie înțeles conceptul de *context arheologic*, precum și modul în care are loc extragerea artefactelor din contextul lor. În toate împrejurările legate de efectuarea unor săpături ilicite într-un sit arheologic, acesta suferă o distrugere. În primul rând, săpătura ilicită care se desfășoară întotdeauna fără aplicarea metodelor și tehnicilor arheologiei științifice distruge contextul în care se află artefactele compromițând sever valoarea științifică a unei cercetări sistematice ulterioare.

Săpăturile arheologice licite sunt săpături arheologice sistematice care își propun să pună în evidență contextul arheologic, artefactele constituind mărturii pentru recrearea unui cadru de cultură și civilizație specific sitului cercetat. Spre deosebire de acestea, săpăturile ilicite nu fac altceva decât să distrugă situl, în vederea extragerii obiectelor, cu precădere a celor întregi sau întregibile, pentru valorificarea lor prin vânzare.

Într-un sit arheologic devastat, săpat ilegal, specialiștii pot observa imediat orice activitate ilicită de săpătură, avându-se în vedere faptul că jefuitorii siturilor acționează nesistematic, practică tranșee aleatorii, sapă puțuri și tuneluri, pentru a ajunge la acele obiecte pe care bănuiesc numai că

le-ar putea descoperi într-un anumit loc, sau pe care le identifică prin folosirea unor echipamente interzise, cum sunt detectoarele de metale portabile. Spre deosebire de arheologi, jefuitorii nu sunt interesați de protejarea sitului, a *contextului arheologic*, acționând destructiv asupra acestuia, precum și a obiectelor despre care consideră că nu au o valoare de piață. Arheologii estimează că 95% din valoarea obiectelor scoase ilicit din contextul lor își pierd valoarea, atât științifică, cât și pecuniară.

§1. Principalele probleme, obiect al probațiunii, care trebuie clarificate prin investigarea distrugerii siturilor arheologice

1.1. Stabilirea tipului de distrugere. *Distrugerea reversibilă și distrugerea ireversibilă.*

- **Distrugerea reversibilă, sau degradarea**, este caracteristică siturilor arheologice parțial distruse, de unde pot fi recuperate informații de situații, ori obiecte nedescoperite sau ignorate de făptuitori în aria săpată ilicit. Distrugerea reversibilă este efectivă, întrucât o parte a sitului refăcut nu mai este identică cu originalul.
- **Distrugerea ireversibilă** se caracterizează prin pierderea definitivă a contextului arheologic, fără posibilitatea recuperării părții distruse prin activitatea ilicită. Distrugerea ireversibilă se caracterizează prin distrugerea sitului în proporție de 100 %. În timpul distrugerii contextului arheologic multe dintre artefactele care sunt extrase din contextul lor suferă degradări severe, sau sunt chiar distruse definitiv prin:

1. **folosirea intenționată a unor substanțe care atacă artefactul**: apă (în special pentru artefactele friabile, fragile, cum ar fi, spre exemplu, acelea realizate din lut nears, pe suport vegetal sau textil); acizi; substanțe inflamabile; explozivi; substanțe diluante;

2. **distrugerea mecanică**, efectuată prin smulgerea unei părți dintr-un întreg, tăiere, detașare, zdrobire, proastă manipulare în timpul transportului, sau aruncarea intenționată a artefactului pentru ștergerea urmelor unei infracțiuni;

3. **folosirea neintenționată a unor tehnici, metode sau substanțe neadecvate ori incompatibile** cu materialul din care este realizat artefactul, în timpul reasamblării unui artefact sau în timpul executării unor operații de restaurare a unui artefact detașat dintr-un întreg în scopul de a fi furat.

1.2. Determinarea concretă a bunurilor distruse

Determinarea precisă, concretă, a bunurilor distruse sau degradate, oferă posibilitatea urmăririi acestora în calitatea pe care o au, de obiecte care fac parte din patrimoniul cultural național, și încadrarea faptei pentru infracțiuni specifice.

În cazul tuturor artefactelor distruse parțial sau total, se va determina proveniența acestora.

Pentru artefactele arheologice, primul indiciu al provenienței ilicite îl constituie lipsa informațiilor privind contextul arheologic¹.

După statutul lor juridic și după informațiile privind contextul arheologic, există trei tipuri de artefacte:

- *Artefacte licite*. Acestea au context arheologic clar precizat, în felul următor: “amforă de la Histria”, “opaiț de la Adamclisi”, “monedă de la Capidava”. Trebuie precizat faptul că artefactele cu context arheologic sunt mult mai valoroase decât cele lipsite de un context. Orice săpătură arheologică sistematică presupune în mod obligatoriu înregistrarea obiectelor descoperite. Înregistrările conțin informații privitoare la data, locul descoperirii, descoperitorul și spațiul de localizare în depozit a obiectului.
- *Artefacte passim*. Acestea sunt găsite la suprafața solului, sau în ape puțin adânci, la țârm, întâmplător, ajungând în aceste locuri ca urmare a unor activități umane (lucrări agricole, lucrări de construcție, sau de îmbunătățiri funciare), dar și ca urmare a unor activități nonumane (alunecări de teren, inundații, săparea unor tuneluri sau galerii de către animale, etc.). Acest tip de artefacte crează obligativitatea legală a descoperitorului să le declare și să le predea instituțiilor de specialitate.
- *Artefacte cu proveniență ilicită*. Aceste artefacte sunt lipsite de context arheologic, deși, uneori, pentru a le spori valoarea de piață, traficanții le crează o fișă de locație, de regulă prin menționarea unor zone întinse (Transilvania, Dunărea de Jos, Dobrogea, Scythia, etc) . De regulă, ele circulă fără menționarea locului exact în care au fost descoperite, tocmai pentru a nu se da detalii care ar putea conduce la asocierea lor cu o infracțiune deja descoperită și aflată în stadiul de cercetare judiciară (săpătură ilicită, furt dintr-o locație cunoscută).
 - Artefactele traficate, fără context arheologic, pot proveni din descoperiri întâmplătoare. În aceste situații descoperitorul, puțin avizat, vânzând obiectul respectiv nu precizează proveniența sa, ori nu consideră acest lucru ca fiind important.
 - Artefactul a făcut parte dintr-o colecție sau din mai multe colecții private, schimbându-și succesiv proprietarul. În acest caz, obiectul trebuie să aibă un istoric de tranzacționare

¹ Trebuie să menționăm însă, că există și artefacte cu proveniență licită, lipsite de context arheologic. Acestea sunt artefactele găsite întâmplător, denumite în limbajul de specialitate, *passim*, precum și unele artefacte de colecție care au fost achiziționate în perioade istorice când contextul arheologic nu trebuia expres menționat, artefactul fiind înregistrat în cadrul colecției sub titlul generic de “antichitate”, sau “curiozitate din epoca...”.

sau o localizare a sa la un moment dat, într-o anumită colecție, fapt ce se consemnează în fișa de identitate a obiectului.

- Artefactele fără context arheologic precizat și fără documente care să dovedească apartenența lor la o colecție, ori schimbarea succesivă a proprietarului, sunt susceptibile de a face parte din situri arheologice jefuite, deci distruse, sau pot proveni din furturi.

1.3. Stabilirea naturii distrugerii

Se va determina modul în care s-a produs distrugerea, precum și timpul aproximativ în care aceasta a avut loc (se va menționa, după observarea artefactului, dacă urmele de distrugere sunt proaspete sau dacă aceasta a avut loc din vechime, notându-se în fișa artefactului: “ruptură proaspătă/din vechime”, “spărtură recentă/veche”, etc.).

1.4. Identificarea mijloacelor și metodelor folosite în săvârșirea infracțiunii.

Jefuitorii profesioniști de situri arheologice adoptă măsuri speciale, astfel încât să evite detectarea acțiunii lor ilegale. Aceștia își pregătesc cu grijă planul de săpătură ilegală, studiind cu atenție, în prealabil, documente sau hărți topografice aflate în arhive sau biblioteci. Cel mai des jefuite sunt siturile izolate, sau cele nepăzite ori păzite superficial. În cazul siturilor păzite, făptuitorii urmăresc, pentru o perioadă de timp, comportamentul, obiceiurile și programul paznicilor, urmând să revină la situri când paznicii sunt în număr mai mic, pe vreme aspră, în perioade de sărbători, când paznicii sunt liberi, la anumite ore din zi când aceștia au obiceiul să doarmă sau când sunt, potrivit obiceiurilor studiate de infractori, sub influența băuturilor alcoolice. De asemenea, făptuitorii folosesc echipamente împotriva detecției de către eventualii câini folosiți pentru paza sitului, ori folosesc chiar ei câini de pază, sau echipamente de radioscanare pentru a urmări îndeaproape și localiza echipajele de poliție sau pază. Respectivii autori pot purta îmbrăcăminte de camuflaj și pot, de asemenea, camufla echipamentul de săpătură sau detectoarele de metale prin vopsirea lor în culoare neagră, pentru ca acestea să nu strălucească în întuneric. Jefuitori mai sofisticați folosesc baghete de sondare a solului și site de cernut. Unii făptuitori dețin - în cazul în care ar fi prinși de către organele de poliție, sau în cazul în care alte persoane le-ar solicita să își decline calitatea pe care o au pentru a efectua săpături în respectivul sit – documente de identitate false, permise de săpătură false, sau chiar diverse uniforme, de asemenea, false. Uneori acești jefuitori sunt înarmați, fie pentru a se apăra de alte persoane care pândesc situl și după descoperirea artefactelor acționează pentru a fura de la jefuitori, fie pentru a se apăra de eventualii paznici sau ofițeri de poliție. Odată găsite artefacte în săpătură, jefuitorii le vor vinde direct, pe piață, prin intermediul unui dealer, sau al unui investitor.

2. Cercetarea la fața locului a unui sit unde s-a efectuat o săpătură ilegală.

Cercetarea se realizează urmându-se aceeași procedură generală ca și în alte infracțiuni, în acest caz existând însă unele proceduri specifice.

Prin cercetarea la fața locului, care este un act procedural indispensabil în cercetarea infracțiunii de distrugere a siturilor arheologice, se înțelege nu numai cercetarea locului propriu-zis al săpăturii ilegale - care a fost devastat pentru a se sustrage artefacte - dar și cercetarea căilor de acces, a itinerarului parcurs de făptuitor, atât la venirea, cât și la plecarea din câmpul infracțional, precum și cercetarea locului unde au fost ascunse artefactele, după sustragerea lor.

Din actul de cercetare la fața locului pot fi cunoscute date importante cu privire la numărul făptuitorilor, metodele și mijloacele folosite pentru efectuarea săpăturii, perioada de timp aproximativă în care s-au efectuat săpăturile, vechimea săpăturii, proporțiile distrugerii, posibilitatea salvării parțiale a sitului.

Se va avea în vedere pătrunderea la locul faptei și a altor persoane decât a celor care au săvârșit infracțiunea, fie că aceștia sunt ziariști, fie că sunt persoane specializate care au intervenit în săpătură înainte de venirea organelor de anchetă. Se va avea în vedere, de asemenea, existența unor săpături ilicite multiple, precum și superficialitatea, neprofesionalismul organelor de poliție, sosite primele la fața locului, care - fără a avea expertiză în domeniul cercetării infracțiunilor săvârșite asupra artefactelor arheologice - deranjează locul faptei prin intervenție directă, de cele mai multe ori neintenționată. În cazul în care există unele complicități, intervenția unor persoane în situl arheologic poate fi intenționată, determinată de dorința de a șterge unele urme ale infracțiunii ce ar conduce la identificarea autorilor acesteia.

Organele de anchetă sosite la fața locului vor proceda, în primul rând, la izolarea ariei cercetate, la cercetarea cu grijă a sitului, cu ochiul liber și eventual cu ajutorul unor surse puternice de lumină. Se vor efectua măsurători și fotografii ale săpăturii și a urmelor lăsate de făptuitor, ale instrumentelor de săpat, a urmelor specifice de frecare lăsate de unelte în sol, a urmelor de tăiere/decupare a unor părți din anumite artefacte (mozaicuri, grupuri statuare, inscripții, etc.) sau lovire și dărâmare a unor construcții, în scopul căutării de artefacte prezumate a fi fost ascunse în miezul zidurilor sau la temelia acestora.

Cercetarea se efectuează în strânsă legătură cu întregul proces de descoperire, fixare și ridicare a altor categorii de urme, cum ar fi cele aparținând persoanei infractorului, resturi de obiecte, resturi alimentare, de fumat, urme de natură biologică (saliva, fragmente de piele, păr, etc.). Se vor lua mulaje ale urmelor de încălțăminte și după urmele lăsate de echipamentele folosite pentru săpat. Datorită prafului fin rezultat în urma săpăturilor, sau a solului excavat și mărunțit,

urmele palmare, plantare sau de încălțăminte, precum și cele ale unor echipamente și articole vestimentare folosite de făptuitori, sunt deosebit de numeroase, de clare, și pot fi ridicate ușor.

Se va proceda, totodată, la ridicarea unor probe de sol pentru a putea fi comparate cu urmele de sol aflate pe artefactele sau obiectele de îmbrăcăminte, încălțăminte, ori pe echipamente ce ar putea fi descoperite în urma percheziției efectuate suspectilor.

Analizele urmelor, împreună cu probele de sol, pun în evidență legătura dintre suspect și artefactele dintr-un sit anume.

Cercetarea la fața locului necesită asistența unui arheolog care să evalueze pagubele, să efectueze o descriere exactă a ceea ce s-a pierdut definitiv, a ceea ce este de recuperat, precum și a ceea ce este deteriorat iremediabil, sau mutat.

Dosarul cauzei trebuie să conțină o declarație a autorității în domeniul de specialitate, care să ateste că nu a fost eliberat suspectului nici un permis care să îi permită acestuia să efectueze săpături arheologice, să strămute un sit arheologic sau artefactele aferente acestuia.

Practic, urmărirea jefuitorilor de situri este foarte dificilă. De cele mai multe ori, făptuitorii sunt descoperiți ca urmare a încălcării altor prevederi legale. De exemplu: organele de poliție efectuează o percheziție la domiciliul unui suspect pentru deținerea de narcotice, și se descoperă fotografiile, desenele, însemnările despre unele artefacte dispărute sau de proveniență necunoscută, sau chiar obiectele ca atare.

Uneltele cu ajutorul cărora se efectuează săpăturile arheologice sunt, în general, obiecte comune, utilizate în scopuri domestice pentru efectuarea unor lucrări agricole sau de construcție (sape, săpăligi, lopeți, târnăcoape, șpacluri, mistrii...), care nu ar putea trezi suspiciunea folosirii lor într-o acțiune ilicită. Într-un context în care acestea se găsesc asociate cu obiecte de îmbrăcăminte care au fost purtate în timpul săpăturilor, urme de sol, cioburi, sau floră specifică, acestea crează suspiciunea existenței unei activități arheologice ilicite.

Cele expuse mai sus constituie o trecere în revistă a principalelor aspecte legate de săvârșirea infracțiunii de distrugere prin efectuarea săpăturilor arheologice ilicite. Vastitatea subiectului comportă o analiză mai amănunțită și pragmatică în același timp, rezervându-ne dreptul de a o trata în amănunt cu altă ocazie.

Din păcate, omul modern atașat mai mult de valorile materiale decât de cele morale, tinde să treacă cu vederea distrugerea rădăcinilor sale spirituale, uitând că „*O națiune trăiește atâta timp cât cultura sa este vie*”.

Capitolul VII. Investigarea infracțiunilor privind patrimoniul natural

Natura și dinamica infracțiunilor împotriva mediului vor avea efecte asupra aplicării legii, precum și a strategiilor de prevenire.

Cum putem identifica și preveni un rău ce nu poate văzut sau mirosit, astfel cum sunt unele forme de poluare toxică.

Cine ori ce este victima ?

Adaptarea metodelor convenționale de prevenire a infracțiunilor pentru prevenirea daunelor aduse mediului.

Prevenirea criminalității mediului trebuie să facă față actelor sau omisiunilor care sunt deja incriminate, dar și cu evenimente care au fost desemnate ca fiind nocive, dar care prezintă unele semne cu potențiale consecințe negative. Infracțiunile împotriva mediului afectează deopotrivă oameni, spații restrânse sau largi ale mediului înconjurător și animale.

Prevenirea crimei are întotdeauna legătură cu lumea în care trăim și echilibrul dintre libertate și controlul social. De exemplu o atitudine fermă ecologică ar putea justifica interzicerea accesului oamenilor în arii sălbatice, pe baza prevenirii interferenței umane în astfel de zone. Acolo unde alternativele sunt posibile, acestea au trebui să fie făcute cunoscute și puse la dispoziție în sprijinirea dliberărilor politice asupra prevenirii infracțiunilor. Răspunsul depinde de viziunea specifică – legătura percepută între natură, societate și animale – care este un ideal și particular punct în timp.

Dacă oamenii au permisiunea de a pătrunde în zonele sălbatice, atunci se naște întrebarea : în ce condiții. Pentru prevenirea posibilelor daune prin pătrunderea oamenilor, sunt necesare reguli și reglementări. Arhitectura creativă și planificarea strategică pot deasemenea ameliora impactul oamenilor. De exemplu căi bine marcate pentru canalizarea traficului persoanelor în direcții și arii controlate. Odată realizate deciziile generale cu privire la interfața naturii umane, dispozițiile pot fi introduse pentru a preveni sau minimaliza daunele.

O bună prevenire a infracțiunilor împotriva mediului trebuie să aibă cât mai mult în vedere interesele oamenilor, mediului și animalelor. Pentru a realiza acest lucru trebuie să fie cât mai clar ce se intenționează de fapt prin prevenirea infracțiunii. Echilibrarea diverselor interese umane și nonumane înseamnă atribuirea unui tip de valoare pentru eventuale prejudicii. De ex. petrolul : prevenirea infracțiunilor este cel mai bine servită prin garantarea faptului că petrolierele sunt bine

asigurate și există un regulament server privind transportul de petrol, fapt ce asigură o cantitate moderată de minimizare a efectelor nocive. Sau ar trebui să eliminăm amenințarea deversării petrolului prin interzicerea petrolierelor simple. Acest lucru ar însemna eradicarea răului. În mod clar tipul și amploarea prevenirii infracțiunilor privind mediul vor fi dictate de noțiunile de interes propriu uman, ca și potențialele amenințări ale mediului, animalelor sau vietăților.

Capitolul VIII. Profilingul în investigațiile criminalistice

1. Considerații introductive.

1.1. Privire asupra valorii probante

Metodele de elaborare a *profilului infracțional (criminal profiling)* au fost îmbrățișate ca metode științifice ale investigațiilor penale, în multe state americane și vest europene, acestea neavând, însă, valoare probantă în accepțiunea procesual-penală ¹².

În România, investigația de *tip profiling* nu a fost adoptată strict în termenii aceștia (deși este folosită), iar din punct de vedere legal, aceasta nu se află printre mijloacele de probă, limitativ prevăzute, în dispozițiile C. pr.pen.

Astfel, apreciem că *profiling-ul* se află în aceeași situație ca și testarea sincerității cu ajutorul tehnicilor de tip poligraf, atât din punct de vedere al aplicabilității în cadrul investigației criminalistice, cât și din punct de vedere al admisibilității sale ca mijloc de probă.

Fără a diminua importanța admisibilității expertizei de *tip profiling* drept mijloc de probă, în scopul completării paletei probatorii, apreciem că este important să fie cunoscută relevanța acestui gen de investigație, iar nu în ultimul rând, valoarea acesteia raportat la posibilitatea aflării adevărului sau, din contră, la prejudicierea acestuia. Față de un posibil impact al expertului (*profiler*) care întocmește *profilul infracțional*, asupra unui caz aflat în fază de urmărire penală, precum și posibilitatea unor evaluări subiective ale acestuia, în măsură să conducă investigațiile pe un curs eronat, este necesară crearea unor standarde de apreciere atât a experților profileri, cât și de stabilire a (semnificației și greutății) expertizei lor pentru identificarea infractorilor.

² Wisconsin *versus* Peter Kupaza, este primul caz cunoscut în care, în cadrul unui proces, s-a permis unui profiler să-și ofere expertiza. Peter Kupaza a fost acuzat de uciderea și apoi dezmembrarea verișoarei sale în vârstă de 25 de ani, Mwivano Mwambaski Kupaza, în iulie 1999. A se vedea, *State of Wisconsin v. Peter Kupaza, Case NO.OO-CF-26*.

În vederea aplicării corecte și a utilizării expertizei profilerilor, în special în cazuri deosebit de grave, unele state au înființat și dezvoltat departamente speciale care se ocupă atât cu cercetarea și crearea unor metode speciale de realizare a profilului infractorilor, cât și cu pregătirea personalului de specialitate, capabil să conducă investigații complexe de *tip profiling*.

Astfel, în SUA a fost creat, de către agenții FBI, încă din anul 1950, un centru important de cercetare și dezvoltare a *profiling-ului*, numit *Investigative Support Unit*.

National Center for the Analysis of Violent Crime din SUA, aflat în componerea *Critical Incident Response Group* (*Grupul de Răspuns În Situații de Criză*), a format o largă bază de date, care cuprinde informații obținute prin interviuarea infractorilor condamnați, informații necesare elaborării *profiling-ului*.

În Europa, INTERPOL-ul a înființat, în anul 1993, o unitate de analiză a infracțiunilor numită *Analytical Criminal Intelligence Unit* (ACIU), prin intermediul căreia se asigură asistență statelor membre, în domeniul combaterii infracționalității. ACIU evaluează dimensiunea și natura diverselor activități infracționale, inclusiv cele ale grupurilor criminale organizate, sau ale criminalilor în serie, introducând totodată structuri, metode și tehnici destinate efectuării unei analize complexe a fenomenului infracțional.

1.2. Precizări de ordin terminologic.

În literatura de specialitate, termenul "*criminal profiling*"³ este folosit într-o accepțiune largă: profilul comportamental, statistic și geografic, profilul locului infracțiunii, profilul psihologic al participanților la acțiunea infracțională etc. Până în prezent nu există o definiție unanim acceptată a termenului de *criminal profiling*.

Specialistul în realizarea profilului criminal (profiler-ul) este descris ca fiind o persoană care furnizează anchetatorilor unele informații particularizate la un anumit tip de individ care a putut comite o infracțiune certă"⁴. *Profiling-ul* este, după cum îl definesc unii autori, o tehnică de determinare a personalității și a caracteristicilor comportamentale ale unui

³ În acest sens se vede următoarele lucrări: MacKay, R., *Geographic profiling: A new tool for law enforcement*, În *The Police Chief*, December 1999, 51-59; LeBeau, J. L., *Four case studies illustrating the spatial-temporal analysis of serial rapists*, În *Police Studies* nr.15, 1992, p.124-145; Helms, O., *The use of dynamic spatio-temporal analytical techniques to resolve emergent crime series*. Lucrare prezentată la conferința *Crime Mapping* organizată de Research Center, Orlando, FL., dec. 1999; Gabor, T., & Gottheil, E., *Offender characteristics and spatial mobility: An empirical study and some policy implications*, În *Canadian Journal of Criminology*, nr. 26, 1984, p.267 -281; Brantingham, P. L., & Brantingham, P. J., *Criminality of place: Crime generators and crime attractors*. *European Journal on Criminal Policy and Research: Crime Environments and Situational Prevention* 3(3), 1995, p.5-26.

⁴ 3 Holmes, *Profiling Violent Crimes: An Investigative Tool*, Sage Publication, Thousand Oaks, 1996, p.5. 4

individ, ținându-se cont de trecutul infracțional al acestuia, de tipuri variate de personalități ale unor infractori care comit fapte similare"⁵.

În esență, elaborarea profilului apare ca fiind un instrument de investigare viabil și important, pe care organele de urmărire penală îi pot utiliza în special în confruntarea lor cu cazuri dificile. După cum au demonstrat statisticile, cazurile care au avut cel mai mare beneficiu de pe urma folosirii expertizei profilerilor, sunt cele în care făptuitorii au prezentat disfuncții mentale, emoționale, ori de personalitate⁶.

Trebuie precizat că rezultatul elaborării profilului unui infractor nu îl constituie nici numele și nici portretul robot al acestuia. Este mai degrabă un fel de etichetă psihologică care se aplică făptuitorului și care cuprinde o descriere a personalității acestuia. Această descriere include: vârsta, sexul, etnia, trăsături fizice - de tipul desfigurărilor, greutate, înălțime, ocupație, pregătirea profesională, starea civilă, tipul de locuință cel mai probabil în care locuiește, tipul de mașină pe care ar putea să o conducă, tulburări comportamentale, eventuale defecte de vorbire, sau dificultăți în relații cu alte persoane.

Evaluările de tip *profiling* sunt utilizate în două etape distincte ale procesului penal⁷:

1. Faza de urmărire penală. În această fază, scopul *profiling-ului* este acela de a: reduce cercul suspecți lor; acorda asistență în determinarea legăturilor ce pot exista cu alte infracțiuni; oferirea organelor de anchetă a unor strategii viabile în efectuarea investigațiilor.
2. Faza de judecată. Instanța poate fi ajutată, la rândul său, să înțeleagă și să interpreteze mai bine cauzele care au determinat comportamentul infracțional.

2. Metode științifice de elaborare a profilului infractorului⁸?

2.1. Metoda FBI: Analiza locului infracțiunii (Crime Scene Analysis) Strategia FBI constă din efectuarea unei evaluări formate din șase trepte,

care, coroborate, conturează profilul făptuitorului:

1. Profiling Inputs (culegerea și evaluarea datelor primare). Această primă treaptă este deosebit de

⁵ Ressler, R., *Criminal Profiling from Crime Scene Analysis*, În *Behavioral Sciences and the Law*, nr.4, 1986, p.401-405.

⁶ Pinizzotto, A. J., Finkel, N. J., *Criminal personality profiling: An outcome and process study*, În *Law and Human Behavior*, nr.14, 1990, p. 215 - 234.

⁷ Brent Turvey, *Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis*, În *Academic Press*, San Diego, 1999; Turvey, B., *The Role of Criminal Profiling in the Development of Trial Strategy*, În *Knowledge Solutions Library, Electronic Publication*, nov., 1997.

⁸ A se vedea, Wayne Petherick, *Criminal Profiling*, În *Courtroom Television, Network LLC*, 2003; Douglas, Ressler, Burgess and Hartman: *Criminal profiling from crime scene analysis*, În *Behavioral Sciences and the Law*, 4 (1986), p. 401 - 426.

importantă, fiind baza celorlalte trepte și a întregului proces de elaborare a profilului infracțional. Orice informație incompletă sau greșit documentată, în această etapă, determină o abordare eronată a investigației ulterioare. Astfel, cercetarea la fața locului, cu toate elementele sale tactice și metodologice, specifice fiecărui tip de infracțiune, urmată de evaluarea rezultatelor acestei cercetări, reprezintă fondul prezentei etape.

2. Decision Process Models (modele de sistematizare a datelor). Cea de a doua treaptă implică încadrarea tuturor informațiilor, adunate în etapa anterioară, într-un tipar logic. În această fază, se poate determina, de asemenea, dacă infracțiunea în speță face parte dintre-o serie de infracțiuni săvârșite de același făptuitor.
3. Crime Assessment (interpretarea sistematică a activității infracționale). În această etapă se folosesc elementele stabilite în treapta anterioară, pentru a se determina ce s-a întâmplat, în ce ordine, precum și ce rol a avut în cadrul evenimentului infracțional fiecare persoană participantă, obiect etc. Astfel, se va executa o reconstituire, pe secvențe, a evenimentelor și a comportamentului, atât al victimei, cât și al agresorului.
4. The Criminal Profile (determinarea profilului infractorului). Această etapă constă din acumularea de date cu privire la mediul din care provine făptuitorul, nivelul de educație și cultură, caracteristicile fizice și de comportament ale acestuia. Datele servesc la stabilirea celei mai adecvate conduite de identificare, reținere și interogare a făptuitorului.
5. The Investigation (investigația propriu-zisă). O dată realizat profilul infractorului, acesta este pus la dispoziția organelor de anchetă în scopul includerii lui în strategia de investigație a cazului. Profilul nu este definitiv, el putând suferi modificări, în cazul în care ancheta nu conduce spre identificarea nici unui suspect, ori dacă pe parcursul cercetărilor sunt descoperite noi elemente.
6. The Apprehension (compararea cu profilul psihologic al suspectului identificat). În cadrul acestei trepte sunt comparate caracteristicile suspectului cu profilul executat înainte de identificarea ca atare. De multe ori această comparare sau verificare nu poate fi realizată datorită nedescoperirii făptuitorului.

2.2. Metoda Canter: Investigative Psychology-IP (Psihologie investigativă)

Cercetările efectuate pentru elaborarea acestei metode au fost începute în anul 1985 în Anglia, de către David Canter. El a fost solicitat de către Scotland Yard să încerce a integra conceptele psihologice în tehnica de investigare.

Canter a dezvoltat o metodă similară celei utilizate de către FBI, bazată pe date statistice, cu

deosebirea că metoda investigării psihologice (IP) a creat o bază de date pe care o alimentează în permanență cu noi date rezultate din cercetarea populației infracționale.

Orice individ care suferă o condamnare este studiat, încadrat în grupuri de infractori delimitate în funcție de diverse caracteristici, de profilul psihologic, de modul de operare. În cazul existenței unei fapte cu autori necunoscuți, datele infracțiunii sunt comparate cu cele ale grupurilor de referință existente în evidențe. Urmare a acestei comparații se efectuează o listă care va cuprinde caracteristicile cele mai probabile ale agresorului necunoscut, deduse din asemănările cu un grup de agresori cunoscuți.

Metoda are la bază interacțiunea dintre victimă și agresor, încadrându-se într-un tipar format din cinci elemente: coerența interpersonală (*interpersonal coherence*), semnificația timpului și locului infracțiunii (*significance of time and place*), caracteristicile infracționale (*criminal characteristics*), cazier (*criminal career*), alertă criminalistică (*forensic awareness*).

1. **Coerența interpersonală în comportamentul social** (*Interpersonal Coherence*). Aceasta vizează posibilitatea existenței unei legături între variațiile de comportament din activitatea infracțională și variațiile din activitatea non-criminală, a modului în care făptuitorul interacționează cu alte persoane în relațiile sale sociale. S-a constatat că infractorii relaționează cu victimele într-un mod similar celui în care relaționează cu persoanele din mediul său social.
2. **Determinarea momentului și locului infracțiunii** (*Significance of time and place*). Prin aceasta se oferă anchetatorului informații cu privire la zona și spațiul în care locuiește agresorul. De cele mai multe ori făptuitorul își alege cu grijă locul și timpul în care va comite infracțiunea. Un anumit loc și un anumit timp pare să fie foarte important pentru anumiți infractori, ceea ce conduce spre o posibilă reprezentare a locurilor din jurul spațiului de acțiune și a orelor prielnice desfășurării actelor criminale premeditate de acesta. Timpul și locul de acțiune pot furniza date despre perspicacitatea individului, despre programul de lucru și viața sa personală.

David Canter a dezvoltat și o teorie a comportamentului agresorului, pornind de la psihologia mediului. Teoria cuprinde două modele de comportament ale făptuitorului:

- primul model îl reprezintă infractorul care pleacă, pentru scurt timp, din spațiul său de habitare pentru a comite infracțiunea;
- al doilea model îl reprezintă acel infractor navetist, care călătorește la o oarecare distanță față de locuința sa înainte de a se angaja într-o activitate infracțională.

3. **Caracteristicile infracționale** (*Criminal characteristics*). Această modalitate de evaluare permite *profilerilor* să dezvolte sisteme și subsisteme de clasificare a infractorilor, ca făcând parte dintr-o anumită tipologie, care să furnizeze anchetatorilor caracteristicile cele mai

probabile care îi definesc pe aceștia.

4. **Trecutul infracțional** (*Criminal career*). Stabilirea antecedentelor penale constituie, într-o pre-analiză necesară aprofundării ultimului concept:
5. **Alerta criminalistică** (*Forensic awareness*^{9B}). Se referă la cunoștințele infractorului cu privire la posibilitățile tehnice de investigare, astfel încât acesta să încerce, de exemplu, evitarea identificării sale pe baza urmelor lăsate în câmpul infracțional. O evaluare a trecutului infracțional al făptuitorului poate indica "aptitudinea" acestuia în săvârșirea unui anume tip de infracțiune. De asemenea, informațiile cu privire la un anumit comportament al agresorului la fața locului reduce gama suspectilor, excluzându-i pe cei care, în trecut, nu au săvârșit respectivul tip de infracțiuni.

2.3. Metoda Turvey. Behavioural Evidence Analysis - BEA (Analiza probelor comportamentale)

Metoda a fost elaborată relativ recent de către profilerul american Brent Turvey, ca urmare a problemelor pe care le-a întâmpinat de-a lungul carierei sale. Fără a utiliza referințele statistice ale unui grup pentru crearea profilului unui infractor, metoda BEA încearcă să acopere părțile vulnerabile ale celorlalte metode, utilizând toate urmele, mijloacele materiale de probă descoperite la locul infracțiunii, comportamentul agresorului și caracteristicile victimei.

Astfel, Turvey afirmă că BEA constă în analizarea infracțiunii în 4 etape distincte: *Equivocal Forensic Analysis* (analize criminalistice echivoce), *Victimology* (victimologie), *Crime Scene Characteristics* (caracteristicile locului faptei), *Offender Characteristics* (caracteristicile infractorului).

- o **Analize Criminalistice Echivoce** (*Equivocal Forensic Analysis*). În această etapă se procedează la analizarea și evaluarea tuturor mijloacelor materiale de probă. Aceasta este faza în care se efectuează cercetarea științifică a tuturor materialelor ridicate de la locul infracțiunii, denumită EFA pentru a se evidenția importanța posibilităților multiple de identificare sau interpretare a probelor.
- o **Stabilirea profilului victimei** (*Victimology*). Prin acest profil se pot obține date referitoare la identitatea făptuitorului. Este creată o fișă a victimei în care sunt cuprinse date cum ar fi: identitatea, sexul, cetățenia, originea etnică, caracteristici fizice, stare civilă, profesie, vârstă, greutate etc. Toate datele înscrise în respectiva fișă pot forma o imagine cu privire la motivul, preferințele, tipul de victimă pe care îl vizează agresorul și chiar la semnalmentele sale.

⁹ *Forensic awareness*= cultură criminalistică; nivel de informare; grad de cunoaștere a metodelor de investigație criminalistică.

- o **Caracteristicile locului faptei** (*Crime Scene Characteristics*). Sunt determinați factori ce individualizează locul infracțiunii, urmând ca, apoi, aceștia să fie comparați cu locurile în care s-au săvârșit alte infracțiuni similare, pentru a se determina o eventuală legătură între ele. Legăturile care se stabilesc pot conduce spre același făptuitor. De exemplu, se va stabili amplasarea locului infracțiunii, dacă se află în spațiu închis ori deschis, în mediu urban sau rural, precum și particularitățile respectivului spațiu.
- o **Caracteristicile infractorului** (*Offender Characteristics*) este ultima etapă a acestei metode, în care se elaborează efectiv profilul infractorului. În cadrul acestui proces, analizele rezultate din celelalte trei etape sunt folosite pentru schițarea în forma brută, nefinisată, a caracterului persoanei făptuitorului.

3. **Forme logice de raționament în elaborarea profilului infractorului.** În esență este vorba de logica inductivă vs. de logica deductivă în elaborarea profilului psihologic al infractorului. Profilul infractorului - ca analiză a comportamentului și personalității - implică o abordare logică, diferită în funcție de tipul argumentelor la care se apelează pentru evaluare. Astfel, argumentele, ca elemente de studiu ale logicii, pot fi împărțite în două tipuri distincte, în funcție de modul în care premisele lor suportă concluziile: inductive și deductive.

3.1. Profilul inductiv.

Într-o evaluare inductivă, premisele nu pretind să dea soluții definitive pentru concluzii, ci numai pun la dispoziție un suport pentru acestea. Logica inductivă permite generalizarea, care nu este în mod necesar corectă, având la bază analize statistice. Profilul inductiv este generalizat pentru un infractor, pornindu-se de la comportamentul și caracteristicile pe care le au alți infractori care au fost studiați în trecut.

Profilul inductiv presupune că infractorii au motivații similare, în situații similare. Această presupunere a fost combătută, considerându-se de către unii analiști că nimeni nu acționează fără o motivație, iar acea motivație trebuie să fie unică, individualizată pentru fiecare infractor⁹¹⁰. S-a apreciat că numai printr-o verificare secvențială a comportamentului se poate determina motivația făptuitorului și deciziile pe care acesta le-a luat la locul infracțiunii.

Datele utilizate curent pentru efectuarea statisticii lor destinate și elaborarea profilului inductiv sunt obținute din trei surse: studiile efectuate asupra populației aflate în detenție; experiența practică a investigatorilor, sursele publice, inclusiv media.

Profilul inductiv poate fi elaborat cu ușurință, în termen scurt și fără a fi necesar a se

¹⁰ 9 A se vedea, Geberth V., *Practical Homicide Investigation*, în CRC Press, Boca Raton, 1997, p.729748.

apela la personal de specialitate. Deși prezintă avantajul ușurinței și rapidității, profilul inductiv a fost criticat pentru faptul că apelează la o populație limitată ca număr de infractori cunoscuți, extinzând datele obținute de la aceștia, la persoane nevinovate ¹¹10.

3.2. Profilul deductiv.

Argumentele deductive furnizează temeiuri de netăgăduit pentru concluzii, având ca obiectiv primar clarificarea relației dintre premise și concluzii.

Profilul deductiv este rezultatul exclusiv al examinării corecte a urmelor descoperite în urma cercetării scenei infracțiunii, a expertizelor criminalistice, urmate de o analiză a caracteristicilor locului infracțiunii și cele ale victimei. Din analiza acestor caracteristici este dedus profilul unui individ care ar fi putut comite acea infracțiune cu acea victimă, în condițiile proprii aceluia loc al infracțiunii.

Din această perspectivă, caracteristicile și comportamentul infractorului pot fi deduse din mai multe categorii de informații, clasificate după cum urmează:

1. Mijloacele materiale de probă. Un profiler trebuie să analizeze toate probele ridicate de la fața locului, pentru a se asigura că acestea susțin în mod corect particularitățile locului infracțiunii și caracteristicile comportamentelor ale participanților la acțiunea infracțională.
2. Caracteristicile locului faptei sunt stabilite după ce s-a efectuat o evaluare completă a mijloacelor materiale de probă. Aceste caracteristici sunt determinate individual și analizate după cum s-au desfășurat, în ordine cronologică. Această analiză poate conduce spre concluzii referitoare la mobilul și scopul infractorului și la modulul său de operare.
3. Caracteristicile victimei. Studiarea caracteristicilor victimei, crearea unui profil al acesteia, este parte a procesului de elaborare a profilului agresorului. Profilului deductiv implică utilizarea unui personal de specialitate, cu experiență în cercetarea locului infracțiunii, interpretarea analizelor de laborator și cunoștințe în domeniul psihologiei. *Profilerul* trebuie să stabilească un comportament unic al infractorului, prin trecerea de la un set universal de caracteristici ale unui suspect, la caracteristicile proprii unui anumit individ.

Modalitățile de elaborare a profiling-ului, enumerate mai sus, pot fi utilizate ca atare, ori pot fi adaptate de către anchetatori în funcție de necesitățile și specificul cazului investigat, fără a exista o regulă de folosire expresă a unei anumite metode într-un anumit tip de caz.

¹¹ Turvey, B., *Deductive Criminal Profiling: Comparing Applied Methodologies Between Inductive and Deductive Criminal Profiling Techniques*, In *Knowledge Solutions Library, Electronic Publication*, ian. 1998; Canter, O., *Identifying the residential location of rapists*, In *Journal of Forensic Science Society*, nr. 34(3), p.169-175, 1994; Rossmo, K., *Geographic Profiling*, In *Offender Profiling-Theory, Research, and Practice*, John Wiley & Sons, NY, 1997, p.159-176.

Profilerii sunt chemați să stabilească - fără a aborda o judecată morală modul în care funcționează mecanismele care stau la baza comportamentului antisocial al infractorului.

Fără a încerca să emitem o judecată de valoare definitivă asupra problemei, considerăm că, pentru moment, investigația de *tip profiling* se află în ascensiune spre câștigarea unui loc bine stabilit, eficient și incontestabil, de investigare, desigur având un caracter extrajudiciar (nici în Statele Unite nu este mijloc de probă care servește la aflarea adevărului). Prin aceasta, fapte cu autori necunoscuți ar putea fi mai repede rezolvate, identificarea și prinderea făptuitorului (-lor) permițând și o evaluare comparativă între profilul criminal realizat anterior reținerii suspectului și cel după arestarea sa. Totodată, este posibilă și o evaluare comparativă între profilul criminal, realizat anterior reținerii suspectului și cel efectuat după arestarea sa.

Capitolul IX. Sistemul expertizelor

Noul Cod de procedură penală, adoptat de Parlamentul României prin Legea nr. 135 din 01.07.2010¹², cuprinde, în Titlul IV, probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii. Respectivul *Titlu* avea o structură diferită, comparativ cu prevederile codului actual, aspectele privind obținerea și administrarea probelor fiind reglementată detaliat. Se pot observa, totodată, o serie de elemente de noutate specifice noului cod, care, fie au fost preluate din legi speciale, fie au fost expuse pe larg, uneori în mod excesiv. Între prevederile *Titlului IV* din noul C.proc.pen. se observă o serie modificări:

- ▶ Renunțarea la enumerarea limitativă a mijloacelor de probă, și admiterea obținerii probelor prin orice mijloc de probă care nu este interzis prin lege.
- ▶ Definirea obiectului probațiunii. *Thema probandum* este reprezentat de: existența infracțiunii și săvârșirea ei de către inculpat; faptele privitoare la răspunderea civilă, în cazul în care există o parte civilă; ansamblul faptelor și împrejurărilor de fapt de care depinde aplicarea legii; orice împrejurare necesară pentru justa soluționare a cauzei.
- ▶ Reglementarea, pentru prima dată, în mod expres, a principiului loialității administrării probelor.
- ▶ Detalierea procedurii excluderii probelor obținute în mod nelegal, fiind introdusă, ca element de noutate, excluderea probei derivate.

¹² Publicat în Monitorul Oficial, partea I, nr.486, din 15.07.2010.

Menționată în enumerarea mijloacelor de probă din art. 97 al noului Cod de procedură penală, *expertiza* este procedeul probatoriu prin care o persoană fizică, specializată într-un domeniu și care are calitatea de expert, constată, clarifică sau evaluează pentru organul de urmărire penală. Ori pentru instanță, unele fapte sau împrejurări apărute într-o cauză penală. Cercetarea se finalizează printr-un raport ce se constituie ca probă la dosarul cauzei. Pentru lămurirea constatărilor sau concluziilor cuprinse în raport, expertul poate fi audiat, potrivit dispozițiilor privitoare la audierea martorilor.

O serie de studii și rapoarte efectuate asupra sistemului de expertizare din România au recomandat liberalizarea pieței de expertize criminalistice¹³. Potrivit Codul de procedură penală actual, expertiza poate fi efectuată numai de experți oficiali.

În anul 2005, prin Legea nr. 247 privind reforma în domeniile proprietății și justiției, au apărut o serie de modificări în legislația României, între care și posibilitatea de a se apela la experți din instituții private române sau străine, precum și la specialiști sau experți individuali autorizați sau recunoscuți. Astfel, potrivit art. IX pct. 2 și art. X pct. 2 din Titlul XVI al legii, Direcția de Investigare a Infrafracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (D.I.I.C.O.T.) și Direcția Națională Anticorupție (D.N.A.), erau singurele instituții care puteau să apeleze la alți experți decât cei oficiali.

După îndelungate dezbateri asupra reformei expertizei criminalistice în România, Ordonanța nr.75/2000, privind organizarea activității de expertiză criminalistică, a fost modificată prin Legea nr.156/2011,¹⁴ astfel încât, în art. 1 al Ordonanței modificate, se precizează: «*expertizele criminalistice judiciare se efectuează de experți criminaliști autorizați care își desfășoară activitatea în cadrul instituțiilor publice sau în cadrul laboratoarelor publice ori private de specialitate.*»

Decizia 143 din 05.10.1999 a C.C., a determinat la rândul ei adoptarea unor reglementări specifice. Astfel, Curtea Constituțională a statuat că dispozițiile art.120 al. 5 din C.proc.pen. contravin prevederilor art. 24 al.1 din Constituție, potrivit cărora „*dreptul la apărare este garantat*”. *Neacordarea în favoarea părților dintr-un proces penal, a dreptului de a cere ca un expert recomandat de ele să participe la efectuarea expertizei, atunci când aceasta urmează să fie efectuată de o instituție specializată potrivit legii, se restrânge în mod nejustificat dreptul la apărare al acestora, nesocotindu-se garantarea acestui drept prin Constituție. Neparticiparea la*

¹³ A se vedea, de exemplu, *Raportul Matra-Flex* din 2007 efectuat de comisia olandeză desemnată de Ministerul Justiției din Olanda, în cadrul proiectului „*Strengthening the forensic expertise system in Romania*” (MAT06/RM/8/2), în colaborare cu Ministerul Justiției din România.

¹⁴ Modificarea este efectuată prin Legea nr. 156, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 519 din 22.07.2011, deci, după publicarea noului Cod de procedură penală.

efectuarea expertizei, a expertului recomandat de partea interesată nu poate fi compensată prin dreptul acesteia de a cere ulterior explicații asupra raportului de expertiză sau completarea expertizei incomplete ori efectuarea unei noi expertize, atunci când apreciază că expertiza nu a fost efectuată cu competența profesională și în mod corect.

Nu sunt puține cazurile în care C.E.D.O. s-a pronunțat cu privire la încălcarea art. 6 (dreptul la un proces echitabil) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale:

- ▶ În cazul *Bonisch c. Austria*¹⁵, Curtea a constatat că expertul citat de apărare nu a beneficiat de aceleași prerogative ca expertul desemnat de acuzare;
- ▶ În cazul *Prepeliță c. Moldova*¹⁶, Curtea a constatat că prin intermediul Institutului Republican pentru Expertize Judiciare și Criminalistice din cadrul Ministerului Justiției din Chișinău, statul este parte la proceduri.

Toate aceste cazuri de încălcare a prevederilor Convenției au fost analizate și luate în considerare în elaborarea noului cod de procedură penală. Astfel, în art. 174 din noul C.proc.pen. se precizează posibilitatea participării la efectuarea expertizei a experților independenți autorizați, inclusiv în domeniul expertizei medico-legale (experți numiți la solicitarea părților sau subiecților procesuali principali). Legiuitorul precizează un număr de cazuri de incompatibilitate ale expertului (art. 174 din noul C.proc. pen.), similare cu cele ale judecătorului (art. 64 din noul C.proc.pen.), în care acesta nu poate fi desemnat. Orice motiv de incompatibilitate trebuie să fie dovedit de către cel care l-a invocat. Totodată nu poate fi desemnată ca expert persoana care a avut această calitate în aceeași cauză, cu excepția situației în care este recomandată de către părți sau de procuror. Expertul medico-legal desemnat de părți trebuie să nu fie din aceeași instituție medico legală cu expertul desemnat de conducerea instituției la solicitarea organului judiciar. Expertul are o serie de drepturi (între care: dreptul de a beneficia de măsuri de protecție, sau dreptul de a refuza efectuarea expertizei, dacă sunt: soț sau fost soț, ascendenți și descendenți în linie directă, frați și surori), dar și obligații de efectuare a raportului de expertiză și de respectare a termenelor stabilite de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată.

Dispozițiile noului cod stabilesc un cadru modern de obținere a probelor, desfășurat prin procedee noi, revoluționare, de tehnică criminalistică. Organizarea și desfășurarea activității experților ca și aspectele specifice privind desfășurarea diverselor tipuri de expertiză, sunt

¹⁵ C.E.D.O., cauza *Bonisch c. Austriei*, hotărârea din 6 mai 1985.

¹⁶ C.E.D.O., cauza *Prepeliță c. Moldova*, hotărârea din 23 septembrie 2008.

reglementate în legislația specială¹⁷ și deci nu necesitau o dezvoltare specială în textul legii procesual penale.

În practica judiciară sunt dispuse o serie de tipuri de expertize, între care unele sunt mai des întâlnite, cum sunt de exemplu expertizele medico-legale, expertizele criminalistice¹⁸, cele tehnice sau cele contabile. Domeniile în care se efectuează expertize sunt din ce în ce mai variate și în acest sens menționăm o gamă mare de studii, analize ce se pot realiza asupra bunurilor din patrimoniul cultural.

Însă noul Cod de procedură penală reglementează detaliat modalitățile de efectuare numai a expertizelor de natură medico-legală, respectiv : expertiza psihiatrică, autopsia, exhumarea, expertiza toxicologică, examinarea fizică și genetica judiciară.

Având în vedere că probele nu au o valoare prestabilită, putem considera că, prin stipularea expresă doar a unui domeniu de expertiză, se restrânge principiul liberei aprecieri a probelor, prin însăși aprecierea arbitrară, nejustificată pe care a ales să o facă legiuitorul.

Așadar, noul cod introduce noi reglementări cu privire la modalitățile de investigare a corpului în viață și a cadavrului.

Expertiza medico-legală psihiatrică, pentru care nu mai este specificată în mod expres obligativitatea, se dispune în următoarele cazuri:

- infracțiunile comise de minori cu vârsta între 14 – 16 ani;
- uciderea sau vătămarea copilului nou născut sau a fătului de către mamă;

¹⁷ Astfel, activitatea medico legală este reglementată prin Ordonanța nr. 1 (r1) din 20/01/2000, privind organizarea activității și funcționarea instituțiilor de medicină legală, Ordinul nr. 376, Normă metodologică din 10/04/2006, privind prelevarea probelor biologice în vederea stabilirii intoxicației etilice și a stării de influență a produselor ori substanțelor stupefiante sau a medicamentelor cu efecte similare acestora asupra comportamentului conducătorilor de autovehicule și tramvaie, Ordin nr. 1134, Normă din 25/05/2000, Normă procedurală privind efectuarea expertizelor, a constatărilor și a altor lucrări medico-legale, Ordin nr. 938 din 07/09/2005, pentru aprobarea criteriilor de atestare a calității de expert medico-legal, precum și pentru stabilirea condițiilor de suspendare sau de retragere a calității de expert medico-legal, Ordin nr. 1301 din 20/07/2007, pentru aprobarea Normelor privind funcționarea laboratoarelor de analize medicale. Avem în vedere și Legea nr. 76/2008, privind organizarea și funcționarea Sistemului național de Date Genetice Judiciare. Activitatea de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară este reglementată prin Ordonanță nr. 2 din 21/01/2000. Ordonanța nr. 75 din 24/08/2000, reglementează autorizarea experților criminaliști care pot fi recomandați de părți să participe la efectuarea expertizelor criminalistice, ca și Regulament din 15/11/2000, privind atribuirea calității de expert criminalist autorizat. Expertizele fiscale la solicitarea instanțelor judecătorești, organelor de cercetare penală, organelor fiscale sau a altor părți interesate se realizează potrivit Normei din 19/03/2008, iar potrivit O.G. nr. 65/1994, republicată, în M.O. nr. 13/2008, privind organizarea activității de expertiza contabilă și a contabililor autorizați care, potrivit art. 6, lit. d “Expertul contabil (...) efectuează expertize contabile dispuse de organele judiciare sau solicitate de persoanele fizice ori juridice în condițiile prevăzute de lege”.

¹⁸ Dintre genurile de expertize criminalistice menționăm: grafică și tehnică a documentelor, dactiloscopie, traseologie, balistică, expertiza fizico-chimică a probelor materiale, expertiza accidentelor de trafic, expertiza exploziilor și incendiilor, expertiza vocii și vorbirii, a imaginilor, biologică, genetică, a aplicațiilor și datelor informatice, detecția comportamentului simulat, expertiza drogurilor și stupefiantelor.

- când organele de urmărire penală sau instanța are o îndoială asupra discernământului suspectului, ori inculpatului, în momentul săvârșirii infracțiunii ce face obiectul acuzației.

Așa cum prevede și legea procesual penală în vigoare, expertiza se efectuează în cadrul instituției medico-legale.

Prevederea conform căreia, în vederea efectuării expertizei (art.117 al. 2 din codul în vigoare), organele de cercetare penală, cu aprobarea procurorului sau instanța de judecată, dispune internarea învinutului sau inculpatului pe timpul necesar¹⁹, a fost des criticată. S-a considerat²⁰ că, după ratificarea, în anul 1994, de către România, a Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale²¹, se impunea modificarea acestor prevederi existente în legislația națională, având în vedere faptul că, din perspectiva jurisprudenței C.E.D.O. în materie²², internarea constituie o restrângere a libertăților persoanei ce trebuie să se supună exigenței art. 5 al.1, lit.b din Convenția europeană²³. Deși art. 162 din C.proc.pen. a fost modificat prin Legea nr. 356/2006, în sensul recunoașterii caracterului restrictiv de libertate al internării, art. 117 C. proc.pen. a rămas nemodificat. Astfel, organul judiciar nu are libertatea de a aprecia dacă este necesară internarea persoanei pentru realizarea expertizei, internarea dispunându-se în mod obligatoriu. Mai mult, privarea de libertate prin internare nu este supusă unui control din partea instanțelor și nu este limitată la un număr de zile apreciat, într-un caz concret, a fi suficient pentru desfășurarea expertizei.

În sensul respectării Convenției europene, și având în vedere deciziile C.E.D.O., noul cod asigură o reglementare modernă în sensul respectării drepturilor omului și a libertăților sale fundamentale.

Astfel, art. 184 din noul C.proc.pen. introduce necesitatea obținerii în prealabil a consimțământului scris al persoanei ce urmează să fie supusă expertizei medico-legale psihiatrice.

¹⁹ A se vedea C.S.J., s.pen., decizia nr. 2553 din 6 iunie 2000 și C.S.J., s.pen., decizia nr.2079 din 7 mai 2003.

²⁰ A se vedea N.Volonciu și A.Barbu, Codul de procedură penală comentat, Ed. Hamangiu, 2007, p.245.

²¹ Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950, amendată prin protocoalele nr. 3 din 6 mai 1963, nr. 5 din 20 ianuarie 1966 și nr. 8 din 19 martie 1985 și completată cu Protocolul nr. 2 din 6 mai 1963, care fac parte din aceasta, a fost ratificată prin Legea nr. 30 din 18 mai 1994. Prin aceeași lege s-a ratificat de asemenea: primul Protocol adițional la convenție, Paris, 20 martie 1952; Protocolul nr. 4 recunoscând anumite drepturi și libertăți, altele decât cele deja înscrise în convenție și în primul protocol adițional la convenție, Strasbourg, 16 septembrie 1963; Protocolul nr. 6 privind abolirea pedepsei cu moartea, Strasbourg, 28 aprilie 1983; Protocolul nr. 7 Strasbourg, 22 noiembrie 1984; Protocolul nr. 9, Roma, 6 noiembrie 1990, și Protocolul nr. 10, Strasbourg, 25 martie 1992.

²² A se vedea cauza *Nowicka c. Poloniei*, în care instanța de judecată a dispus arestarea unei persoane în vederea efectuării unui examen psihiatric, ca urmare a neprezentării acesteia la comisia de expertizare. Curtea a constatat încălcarea art.al.1 din Convenție considerând că privarea de libertate – 8 zile până la prima examinare, 22 de zile prealabile celei de a doua examinare – a încetat să se mai justifice la momentul la care reclamanta a îndeplinit obligația legală de a se supune examinării psihiatrice. (C.E.D.O., Hotărârea din 3 decembrie 2002, §§ 58-65, www.coe.int.)

²³ Potrivit art.5 al.1 lit b din Convenție, „Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertate sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale: (...), b. Dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege”.

Noua reglementare cuprinde ca regulă generală efectuarea expertizei medico-legale psihiatrice fără internarea persoanei supuse expertizei. Expertiza se efectuează numai după obținerea consimțământului scris al persoanei. Însă în cazul în care acesta fie refuză, în cursul urmăririi penale, efectuarea expertizei, fie nu se prezintă pentru examinare la comisia medico-legală psihologică, constituită potrivit legii în cadrul instituției medico-legale, la sesizarea organului de cercetare penală, va fi emis de către procuror, în cursul urmăririi penale, sau de judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul judecății, un mandat de aducere.

Internarea medicală a suspectului sau inculpatului este necesară numai în cazul în care comisia apreciază că este necesară o examinare complexă a acestuia.

În situația în care persoana ce urmează a fi supusă expertizei refuză internarea, comisia va sesiza organelor de urmărire penală sau instanței necesitatea luării măsurii de internare nevoluntară.

Procurorul, ca și instanța, au libertatea de a aprecia - după neîndeplinirea de bunăvoie de către persoana solicitată a obligației prezentării la unitatea medicală în vederea expertizării - dacă expertiza psihiatrică se poate realiza numai ca urmare a internării persoanei, respectiv dacă solicitarea comisiei cu privire la internarea nevoluntară este întemeiată.

În aceste condiții, procurorul poate să ceară judecătorului de drepturi și libertăți, luarea măsurii internării voluntare pentru o perioadă de maxim 30 de zile în vederea efectuării expertizei psihiatrice complexe.

În vederea soluționării propunerii formulate de procuror, judecătorul de drepturi și libertăți, va fixa un termen ce nu va depăși 3 zile de la data sesizării, citând atât pe procuror, cât și pe suspect sau inculpat, acordându-i acestuia din urmă, la cerere, dreptul de a studia dosarul.

Soluționarea propunerii se face numai în prezența procurorului, a suspectului sau inculpatului și a avocatului acestuia. În mod excepțional soluționarea propunerii se poate face și în absența suspectului sau inculpatului, atunci când acesta: este dispărut, se sustrage de la prezentare, ori starea de sănătate nu îi permite să se prezinte din cauză de forță majoră sau stare de necesitate.

Internarea este dispusă prin încheiere a judecătorului de drepturi și libertăți. Procurorul, suspectul sau inculpatul, poate face contestație împotriva încheierii, la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară.

Internarea poate fi prelungită o singură dată, cu cel mult 30 de zile. Dacă expertiza se finalizează înainte de expirarea duratei internării nevoluntare, organul care a dispus această măsură, poate să o revoce.

Efectuarea expertizei medico-legale este dispusă pe parcursul desfășurării diferitelor activități judiciare pentru:

- ▶ Aplicarea măsurii obligatorii la tratament medical (art. 246 C.proc.pen.);
- ▶ Internarea medicală provizorie de siguranță, cu caracter medical, în cazul în care suspectul sau inculpatul este bolnav mintal ori consumator cronic de substanțe psihoactive, și reprezintă un pericol concret și actual pentru siguranța publică (art. 247 C.proc.pen.);
- ▶ Disponerea suspendării urmăririi penale, în cazul în care se constată că suspectul sau inculpatul suferă de o boală gravă, care îl împiedică să ia parte la procesul penal (art. 312 C.proc.pen.);
- ▶ Suspendarea judecării, când se constată că inculpatul suferă de o boală gravă, care îl împiedică să participe la judecată (art. 367 C.proc.pen.);
- ▶ Înlocuirea sau încetarea obligării la tratament medical (art. 568 C.proc.pen.);
- ▶ Menținerea, înlocuirea sau încetarea măsurii internării medicale (art. 571 C.proc.pen.);
- ▶ Amânarea pedepsei pe o perioadă determinată (art. 589 C.proc.pen.).

Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, semnată la Oviedo la 4 aprilie 1997, impune principiul respectării corpului uman, principiu ce guvernează și modalitățile de investigare a corpului uman cuprinse în textul noului cod, respectiv în disponerea și efectuarea autopsiei medico-legală a corpului uman, inclusiv a fătului și a noului născut, dar și examinarea fizică a corpului în viață.

Prevederea detaliată a acestor proceduri ar putea fi benefică clarificării unor metodologii necesare activității medico-legale în raport cu organele de urmărire penală sau cu instanțele de judecată, însă în egală măsură este baza unor obligații procedurale suplimentare celor din normele secundare, supuse atenției speciale a tuturor participanților la realizarea justiției penale.

Domeniul expertizei judiciare se află într-o continuă expansiune. Considerăm că expertiza genetică judiciară este cel mai bun exemplu al progresului științei moderne și a capacității criminalisticii de a prelua și adapta metode și tehnici aparținând noilor domenii ale științei. Urmând exemplul reglementărilor procedural penale ale codurilor german²⁴, olandez²⁵, sau belgian²⁶, legiuitorul român a prevăzut în noul cod, modalitatea de dispunere și efectuare a expertizei genetice.

²⁴ Codul de procedură german cuprinde începând cu secțiunea 81a, prevederi specifice cu privire la prelevarea probelor biologice cu respectarea regulilor științelor medicale, fără a afecta sănătatea persoanei. Probele pot fi folosite numai în scopul investigației pentru care au fost prelevate, sau în investigații legate de aceasta, fiind distruse imediat ce nu mai sunt necesar a fi folosite.

²⁵ Codul de procedură penală olandez face referire la necesitatea consimțământului scris al persoanei căreia urmează a i se preleva probe în vederea realizării expertizei genetice.

²⁶ Codul de procedură penală belgian, precizează că analiza de comparare a eșantioanelor de celule umane prelevate în scopul identificării se poate face numai pe segmente de ADN necodate.

Codul de procedură penală francez, acordă un titlu special (XX), băncii naționale computerizate de informații genetice, prevederi curpinse și în legea română secundară, respectiv în Legea nr. 76/2008, privind organizarea și funcționarea Sistemului național de Date Genetice Judiciare. Proiectul genomului uman a însumat efortul a mii de cercetători din întreaga lume, iar investigațiile judiciare au contribuit decisiv la finalizarea lui, în anul 2001. Câțiva ani mai târziu, legiuitorul avea să acorde în noua normă procedurală atenția cuvenită universului genetic al speciei noastre, prin reglementarea expertizei genetice.

Istoria justiției a fost marcată de mari descoperiri științifice care au adus servicii nebănuite în derularea investigațiilor și formularea verdictelor pe baze științifice obiective, fiind de așteptat ca noi expertize să se impună în viitor, în mod decisiv, pe măsura validării performanțelor acestora de către comunitatea științifică. Noul cod de procedură penală crează posibilitatea utilizării mijloacelor științei prezente și viitoare în domeniul probațiunii, fără a impune, în vreun fel, obstacole în calea unei evoluții necesare.

Capitolul X. Investigarea actelor de Terorism

Tipuri de terorism

- Naționalist – caută să formeze un stat separat ptr propria grupare națională – lupta ptr eliberare națională
- Fundamentalist islamic – apelează la toate grupările islamice religioase și politice
- Sponsorizat de stat – folosit de state cu vederi radicale ca instrumente de politică externă
- De stânga – grupări palestiniene
- Cibernetic – implică rețele de computere.
- Narcotic
- Biologic – folosirea armelor biologice de distrugere în masă

Terorismul biochimic

Terorismul biologic

- origini – sec VI î.d.Chr. – folosite ptr distrugerea capacității de apărare a inamicului

➤ Evoluție – urmare a progresului științei și apariția unor substanțe nocive de natură biologică, bacterii, otrăvuri, viruși, sintetizate în laborator.

- ❑ Otrăvirea surselor de apă – asirieni, conflictele pan-elene
- ❑ Folosirea insectelor și a șerpilor veninoși
- ❑ Folosirea virușilor (documente medievale)
 - ❑ animale infestate cu virusul holerei și ciumei(1346),
 - ❑ obiecte de vestimentație infestate cu virusul variolei (sec.XV),
 - ❑ Febra de mlaștină (Napoleon în Italia)
- ❖ 1925 – primul protocol internațional – Geneva – scotea în afara legii armele biologice și interzicea folosirea agenților chimici și biologici.
- ❖ 1932 – Japonia începe experimentarea pe scară largă a armelor biologice (ciumă, holeră, antrax)
 - ❖ exemplu metodă – infestare puricilor aruncați pe câmp împreună cu grânele ptr însămânțat.
- ❖ Al II-lea război mondial – japonezii, americanii, britanicii – au testat arme biologice (virusul holerei și antrax)
- ❖ Perioada războiului rece – americanii și rușii – au dezvoltat Centre de cercetare în vederea producerii de arme biologice.

1969 - Organizația Mondială a Sănătății a elaborat un raport privind pericolul deșinerii, orideucerii și utilizării arm.bi.

1969 – SUA renunță la armele biologice și își limitează cercetările la dezvoltarea unor măsuri defensive

1971 – SUA începe distrugerea arsenalului său militar de arme biologice antipersonal.

1970 – grupul Weathermen a încercat să obțină agenți biologici ptr otrăvirea surselor de apă ale centrelor urbane americane

1972 – “ordinul soarelui răsare” arestați în Chicago ptr posesia a 30-40 kg de culturi de viruși ai febrei tifoide

1972 – semnarea Convenției internaționale a armelor biologice – au aderat 103 state inclusiv Romania.

Motivarea actelor teroriste

- Din 1960 terorismul capătă noi forme impulsionate de – “Baader – Meinhol”, “Brigăzile roșii” și “Panterele Negre” care au recurs la - arme cu putere mare de distrugere, răpiri, deturnări de avioane.
- Secta japoneză Aum – atacu cu gaz sarin - metroul din Tokyo.
- Investigațiile americane se bazează sub sigla celor 3 W:
 - Why (de ce) – motivații
 - Who (cine) – grupări care se aseamănă doctrinar și metodologic
 - Why (de ce) – nu a fost duplicat atacul
- Motivația folosirii armelor biologice:
 - Să masacreze un nr. cât mai mare de persoane
 - Să incite populația și să inducă panică acută
 - Să se plaseze pe o poziție de forță
 - Să-și folosească abilitatea de a executa atacuri anonime
 - Să distrugă sau să afecteze semnificativ o societate, economie
 - Să copieze modul de acțiune al unor organe ale statului
 - Să copieze modul de operare al altor teroriști
 - Să folosească agenți biologici sau chimici ptr a îndeplini profeții biblice.

Arme biologice

- Microorganismele sau toxinele – viruși, bacterii, spori funcginali
- Toxinele – otrăvuri biologice, includ endotoxine (otrăv. produse de bacterii) și micotoxine (produse de fungi)
- Identificarea laboratoarelor clandestine
- Moduri de achiziționare a culturilor de semințe patogene ptr producerea agenților biologici cu grad mare de infectare:
 - Surse naturale
 - Colecții de culturi
 - Mostre de cercetare folosite de lab. Și unități de sănătate publică

- State sponsori sau foști angajați ai statelor care și-au menținut capacități de luptă biologică
- Ucigași microscopici
 - Bacillus anthracis în carcasele animalelor sălbatice și domestice infectate
 - Rezervoare de ciumă – șobolani, câinii de preerie, specii de cerbi
 - Țânțari – febra galbenă și febra hemoragică
 - Rozătoarele – 5 tipuri de febră hemoragică
 - Măgarii, maimuțele, caii, țânțarii – encefalita

Arme chimice

- Efect toxic ridicat când sunt utilizate sub forma substanțelor lichide sau gazoase – dispersate în bombe, rachete, proiectile de artilerie, mine, grenade.
- Clasificare în funcție de modul de acțiune:
 - *Agenți care distrug țesuturile de piele expuse contactului direct (ex. gazul muștar);*
 - *Agenți ai sângelui care atunci când sunt inhalați blochează circulația oxigenului în corp (ex. hidrogen cianida și cianogen clorida);*
 - *Agenți șocanți care inflamează tuburile bronhice și plămâni, ce pot cauza asfixierea (ex. fosgenii și clorinele);*
 - *Agenți neurologici care scurt circuitează sistemul nervos, conducând la blocări ale respirației urmate de moarte, în câteva minute de la contactul cu victima (ex. gazele tabun, sarin, soman, VX).*
- Unii agenți chimiei, extrem de toxici, sunt folosiți uzual în industrie, sau în cosmetică și farmaceutică:
 - *gazul sarin se folosește în: aditivi ai gazolinei, solvenți pentru vopsele, ceramică, antiseptice, mase plastice;*
 - *gazul soman se folosește ca: aditiv lubrifiant, în curățirea și dezinfectarea echipamentelor de procesare a hranei;*
 - *VX este utilizat în: producerea insecticidelor, pirotehnică, aditivi lubrifianți pentru ulei, sinteze organice"*

Agroterorismul

- folosirea unor agenți patogeni împotriva animalelor și plantelor cu scopul distrugerii acestora.
- afectarea unor întinse zone agricole, prin distrugerea culturilor acestora, va conduce la un dezechilibru major în ceea ce privește securitatea alimentară a populației, prin:
 - diminuarea rezervelor alimentare strategice și crearea unei "dependențe alimentare" de alte entități statale producătoare de resurse similare;
 - creșterea explozivă a prețului alimentelor de bază și apariția unor dezechilibre importante economice pe piețele agroalimentare internaționale;
 - apariția unor mișcări sociale de anvergură, legate atât de falimentul producătorilor agricoli, cât și de incapacitatea unor categorii ale populației de a face față creșterii prețului la produsele alimentare;
 - apariția unor consecințe politice, în primul rând manifestări de stradă, ce ar conduce la o pronunțată instabilitate politică.
- Un program sponsorizat de ONU, care avea drept scop producerea de agenți patogeni meniți să conducă la distrugerea culturilor de coca și opiacee, a fost puternic contestat de unele țări care au solicitat retragerea ONU din acest program
- După 11 septembrie 2001, SUA a început să studieze noi programe de combatere a agroterrorismului

Deșeurile biochimice

- prevenirea și combaterea accesului unor grupări teroriste la depozitele de agenți chimici și patogeni ce constituie reziduuri industriale
- contrabanda cu materiale radioactive sustrate din așa-numitele "morminte de material nuclear".
- depozite le de materiale biochimice scoase din uz
- se impune adoptarea unor măsuri speciale pentru protecția deșeurilor chimice și biologice create de om În activitatea industrială pusă în slujba progresului speciei.

Metode de prevenire și detectare a substantelor care pot fi folosite în cazul unui atac terorist biochimic

Termenul de "terrorism" înseamnă violență premeditată și motivată politic, îndreptată împotriva țintelor noncombatante, de către grupuri sub-naționale, sau agenți clandestini, care în mod uzual încearcă să influențeze o parte a opiniei publice;

Termenul de "terorism internațional" înseamnă terorism care angrenează cetățenii sau teritoriul mai multor țări;

Termenul "grup terorist" desemnează orice grup care practică sau care are subgrupuri semnificative care practică, terorismul internațional.

Prevenirea actelor teroriste se poartă pe mai multe planuri:

- *Elaborarea de programe antiteroriste.*
- *Înființarea unor oficii (structuri) locale și naționale de prevenire și pregătire a luptei antiteroriste*
- *Popularizarea măsurilor de prevenire și combatere a terorismului*
- *Elaborarea unor cataloage biometrice*
- *Înființarea unor centre pentru forțele de protecție civilă*

Modalități și sisteme de operare folosite în săvârșirea actelor de terorism biologic și chimic

I. Metode de contaminare a aerului

Sunt cunoscute trei posibilități de diseminare (Împrăștiere) a agenților chimiei și biologici:

- *Aerosolizarea (pulverizare),*
- *Diseminarea cu ajutorul explozivului*
- *Diseminarea pasivă a toxinelor și agenților ootogeni*

II. Metode de contaminare a apei

III. Metode de contaminare a solului

- *împrăștierea de substanțe biochimice asupra culturilor agricole;*
- *Deversarea pe terenurile agricole a unor ape reziduale infestate;*
- *Răspândirea pe terenuri agricole a unor insecte care atacă recoltele (gândaci de Colorado, lăcuste, păduchii cartofului s.a.);*
- *Atacarea cu explozibil a depozitelor de deșeuri chimice și biologice aflate la suprafața solului sau Îngropate.*

Posibilități de protecție împotriva agenților biochimici

Măsuri de prevenire și combatere în vederea imunizării sistemelor de ventilație a clădirilor prin:

- diluarea ventilației;
- filtrarea multiplă a aerului;
- folosirea în permanență a unor sisteme de dezinfectare bazate pe utilizarea razelor ultraviolete;
- implantarea unor lumini pulsatorii de avertizare cuplate la biosenzori.

Dispozitive și metode cunoscute până în prezent, pentru contaminarea cu antrax prin transmițeri poștale:

- expunerea p/icurilor la radiații ultraviolete timp de 2-30 minute
- sterilizarea o/icurilor în cuptoare cu microunde cu putere de 1400 W și 2450 de Mhz
- decontaminarea clădirilor Poștei sau a clădirilor celor care au primit corespondență infestată, cu ajutorul dezinfectanților chimici sau a ozonului.

Metode de prevenire și detectare a folosirii armelor biologice pentru răspândire în apa potabilă :

- Asigurarea unei protecții speciale rezervoarelor de apă potabilă și menajeră și a stațiilor de filtrare;
- Analizarea periodică, la intervale scurte de timp (de ordinul minutelor sau zecilor de minute), a unor probe de apă;
- Introducerea în apa potabilă și menajeră, în diverse faze de procesare a acesteia prin filtrare, a unor substanțe nepericuloase pentru ființele vii, dar capabile să atace bacteriile și agenții patogeni;
- Analizarea loturilor de apă potabilă îmbuteliată, înainte de îmbuteliere;
- Utilizarea pe scară largă a recipientelor de unică folosință care să nu poată fi contaminate prin spălare cu apă menajeră.

Sisteme moderne de detectare și identificare a agenților biochimici

- Testarea unui microlaborator chimic pentru detectarea gazelor.
- Folosirea roboticii și a sistemelor inteligente pentru detectarea explozivilor (inclusiv a explozivilor plasați sub apă), narcoticelor și agenților biochimici, precum și pentru neutralizarea acestora

- Dezvoltarea unor sisteme microcomputerizate având la suprafață senzori acustici pentru detectarea agenților biologici;
- Dezvoltarea nano-tehnologiei; prin producerea unor clustere moleculare cu dimensiuni cuprinse între 1 și 100 de nanometri
- Tehnici de imunizare și recunoaștere bazate pe ADN.

Capitolul XI. Noi tehnici de investigare –

Testul Farwell Brain Fingerprinting

Științele criminalistice sunt în constantă evoluție. De la descoperirea unicității urmelor papilare, la posibilitatea identificării unui infractor prin profil ADN, tehnologia continuă să pună la dispoziția anchetatorilor noi instrumente.

Dr. Lawrence A. Farwell, director și șef științific al Human Brain Research Laboratory, în Fairfield - Iowa, a adus la cunoștință, mai întâi comunității științifice, apoi agențiilor guvernamentale, iar în cele din urmă opinii publice, descoperirea unui sistem de identificare a informațiilor stocate de creier, sistem care ar putea revoluționa metodologia investigării criminalistice, precum și alte domenii de activitate.

Testul Farwell Brain Fingerprinting (FBF), cunoscut și sub numele de Brainwave Mapping, sau Brain Mermer, se bazează pe principiul conform căruia creierul este centrul tuturor acțiunilor umane. Lawrence A. Farwell a definit Brain Fingerprinting ca fiind "o metodă științifică de identificare a infractorilor și de eliberare a inocenților, care are o extrem de mare acuratețe, fiind bazată pe măsurarea semnalelor electrice ale creierului?".

Testul utilizează un EEG (electroencefalograf)² pentru a înregistra diferitele modele (patnuri) ale activității creierului. Aceste modele, numite ERP - potențiale evenimente de legătură (event-related potentials), sunt determinări ale activității electrice a creierului sau potențiale activități ale creierului, dacă corespund unor situații sau evenimente din mediul înconjurător în care s-a aflat sau nu o persoană. Prin măsurarea paternului (modelului) distinct al activității electrice cerebrale, se crează o formă singură de unde, care este segmentată în componente variate, asociate cu funcțiile cognitive, cu stimulii receptați într-un anumit moment.

Componentele ERP, evenimente potențiale de legătură, relevante pentru Brain Fingerprinting, sunt P300 și Mermer (Memory and Encoding Related Multifaceted Electroencephalographic Response - memoria și codarea răspunsului electroencefalografic multifacțat). P300 a fost

îndelung cercetat de psihologi și este recunoscut de aproape 20 de ani.³ MERMER, descoperit de Farwell, include P300 și schimbările electroencefalografice subsecvente care apar la aproximativ 800-1200 milisecunde, după ce un stimul a fost prezentat unui subiect. Spre deosebire de P300, MERMER nu a fost încă suficient testat și acceptat de comunitatea științifică.

Practic, testul constă în aplicarea pe capul subiectului a unor benzi elastice pe care sunt montați electrozi pentru zone specifice ale creierului, după care subiectul se instalează în fața unui monitor, unde, timp de maximum 10 minute, va trebui să se concentreze asupra datelor care apar pe ecran. În cazul în care subiectul nu se concentrează asupra testului - cu scopul de a determina un rezultat eronat - sistemul evidențiază acest comportament.

Înainte de a se proceda la efectuarea testului propriu-zis, anchetatorul, împreună cu expertul în FBF (examinatorul), vor proceda la alegerea din multitudinea de informații cu privire la fapta a acelor detalii ale infracțiunii care pot constitui stimuli pentru subiect. Acești stimuli vor fi prezentați subiectului, pe monitor, sub controlul computerului, succesiv, timp de câteva fracțiuni de secundă fiecare, sub forma unor cuvinte, fraze sau imagini.

Există trei tipuri de stimuli:

1. Tipul "țintă". Țintele devin relevante și sunt remarcate de subiect prin prezentarea acestuia, înainte de efectuarea testului, a unei liste cu țintele. Dacă țintele sunt remarcate de subiect, vor solicita un răspuns P300.

2. Tipul "irelevant". Unii, stimuli sunt irelevanți pentru faptă, dar constituie înlocuitori plauzibili pentru unele detalii ale faptei. Acești stimuli nu ar trebui să solicite un răspuns P300.

3. Tipul, "probă". Simulii probă sunt detalii unice ale infracțiunii, care se presupune că sunt cunoscute numai de subiect și de anchetator. Proba va solicita un răspuns P300 numai pentru acea persoană care are cunoștință despre detaliile faptei.

Răspunsurile involuntare la cele trei tipuri de stimuli menționate mai sus vor fi analizate și comparate, folosindu-se o metodă statistică. Rezultatul acesteia poate reprezenta un "răspuns", în sensul că subiectul recunoaște, deci are stocate în memorie, informații despre faptă, sau nu recunoaște asemenea informații, deci memoria sa nu are stocate datele care să îl pună în legătură cu fapta.

Folosind analizele P300, FBF poate produce rezultate cu o acuratețe de 95%. MERMER asigură aceleași rezultate, dar cu o acuratețe de 99% sau chiar 100%, determinând cu precizie prezența sau absența informației.

Trebuie precizat faptul că testul nu poate fi efectuat decât în condițiile în care anchetatorul

deține suficiente detalii cu privire la locul și modul în care a fost săvârșită infracțiunea, detalii ce pot fi cunoscute, în afară de anchetator, numai de către făptuitor.

În încercarea de a elimina toate cauzele ce ar putea conduce la un rezultat eronat, s-a analizat diferența dintre o persoană care a citit un material referitor la un subiect determinat și o persoană care a participat efectiv la acțiune. Astfel, s-a pornit de la o situație dată, luându-se drept exemplu evenimentele din 11 septembrie 2001, de la World Trade Center. Imediat după evenimentul menționat, multe persoane s-au informat asupra modalităților lor de autoprotejare, cumpărând arme și antrenându-se în poligoane de tragere, citind articole cu privire la armele bio-chimice sau la modalitățile de a crea o armă simplă din obiecte aflate la îndemână, etc .. S-a constatat că între persoanele care s-au informat pentru autoprotecție sau din curiozitate și cele care s-au antrenat pentru comiterea unui act de terorism, exista o diferență de reacție la vizualizarea unui obiect cunoscut ca urmare a informării, față de vizualizarea unui obiect utilizat efectiv. Teroriștii vor avea un grad de familiarizare cu obiectele specifice activității lor, cu totul diferit de cel al celor care nu le-au utilizat efectiv.

Există mai multe sisteme de memorie, care folosesc diferite spații de stocare ale creierului. Memoria declarativă, de exemplu, este memoria pentru obiecte și este diferită de memoria procedurală, care este memoria modului de acțiune. P300 reflectă memoria declarativă.

Pentru a se ajunge la o citire a creierului ar trebui ca FBF să fie amplificat prin utilizarea multiplelor sisteme de memorie.

Supus unor întrebări referitoare la capacitățile sale de răspuns la o serie de probleme pe care le ridică cercetarea criminalistică, testul FBF relevă următoarele:

- ▶ nu este un test de citire (screening) a creierului, pentru că aceasta ar presupune interogarea suspectului cu privire la evenimente necunoscute anchetatorului;
- ▶ nu determină modul de a gândi al subiectului;
- ▶ nu prezintă ceea ce gândește subiectul;
- ▶ nu arată dacă subiectul spune, sau nu, adevărul;
- ▶ nu are capacitatea de a "planta" imagini, idei sau evenimente în mintea subiectului;
- ▶ nu este o tehnică prin care se descoperă noi elemente pentru completarea imaginii asupra actului infracțional;
- ▶ nu pune întrebări și nu solicită răspunsuri;
- ▶ nu este un test de identificare a persoanei, iar identitatea acesteia nu are nici o relevanță

asupra rezultatului testului;

► este independent de elemente ca: rasă, religie, sex.

Dacă sistemele de identificare dactiloscopică sau genetică determină, printr-un examen comparativ, identitatea subiectului, sistemul FBF constată existența sau inexistența la nivelul creierului suspectului a unor informații de la locul infracțiunii. FBF, ca și celelalte două modele de amprentare, poate doar să determine dacă un suspect a fost sau nu prezent la locul infracțiunii.

De asemenea, proba FBF nu poate fi contaminată, cel puțin nu în înțelesul contaminării probelor biologice.

Dacă proba de ADN este contaminată, atunci rezultatul este viciat.

În cazul testului FBF, este posibil ca, anumiți factori exteriori, bio-psișici, să altereze memoria și să conducă la vicierea rezultatului final.

Cercetările medicale au demonstrat însă, existența a ceea ce se numește subconștient, creierul uman înregistrând fapte, evenimente, împrejurări, chiar și atunci când subiectul se află sub influența unor factori psihotropi. În aceste cazuri a fost folosită hipnoza, care a fost contestată ca metodă probatorie, datorită faptului că subiectului îi putea fi sugerată o anumită conduită, fără ca starea hipnotică să fie indusă.

Metoda FBF, spre deosebire de metoda hipnozei, se bazează pe obținerea de la subiect a unor impulsuri ale creierului acestuia, în condițiile în care subiectul se află în stare de veghe. Undele emise de creierul subiectului sunt, în aceste împrejurări, involuntare și imperceptibile pentru acesta iar faptele, imaginile, împrejurările - fixate pe cortex - sunt "trezite" și transformate în vibrații sau unde, cărora subiectul, chiar în cazul unui autocontrol perfect, nu le poate opri emisia.

Testul FBF nu trebuie asociat cu sistemele de detectare a comportamentului simulat, cum este de exemplu poligraful. Spre deosebire de acesta din urmă FBF nu presupune o supraveghere a comportamentului subiectului în timpul testului, o cunoaștere a personalității acestuia. Testul nu presupune întrebări și răspunsuri. Nu există factori frânători, de natură să influențeze negativ rezultatul testului.

Pentru ca o metodă științifică să fie acceptată ca mijloc de probă în instanțele americane, aceasta trebuie să îndeplinească standardul Daubert, bazat pe cazul "Daubert versus Merrell Dow Pharmaceuticals, Inc" din 1993. Conform acestui standard - care a înlocuit standardul Frye, de acceptare, generală a expertizei științifice în procesele federale,

standard care a fost aplicat amprentei genetice - există patru criterii pentru evaluarea admisibilității unei expertize:

1. Până la prezentarea expertizei În instanță, metoda trebuie să fie bazată pe ipoteze testabile;
2. Să existe rate de eroare cunoscute, ori potențiale, asociate cu metoda;
3. Metoda să fi fost subiect de dezbatere publică și În revistele de specialitate;
4. Metoda să fie general acceptată de comunitatea științifică din domeniul specific.

Până În prezent, metoda a fost prezentată În instanță, unde a fost apreciată ca fiind revoluționară, capabilă să participe la procesul complex de investigare criminalistică, alături de alte metode general acceptate de sistemul judiciar din SUA și din lume.

Cu toate acestea, metoda nu a contribuit și nu a fost practic utilizată În nici un caz actual de investigare.

La data de 5 august 1999, dr.Farwelli a utilizat metoda FBF pentru a dovedi că James Grinder, suspectat a fi criminal În serie, a violat și omorât o tânără În vârstă de 15 ani, Julie Helton. O săptămână mai târziu, după efectuarea testului, Grinder și-a recunoscut fapta, a fost condamnat și a mărturisit uciderea și a altor tinere.

Un alt test i-a fost efectuat, la data de 25 aprilie 2000, lui Terry Harrington, condamnat la Închisoare pe viață, în urmă cu 20 de ani. În prezent, acesta își execută pedeapsa în Închisoarea din Iowa.

Harrington a fost acuzat, În baza mărturiei lui Kevin Hughes, că a ornorât un paznic al unui magazin de mașini, polițist pensionat, În timp ce Încerca să fure o mașină. Acuzatul a declarat că, În acea seară, a fost la un concert, după care a fost cu prietenii la o plimbare cu mașina.

Dr. Farwell a declarat că în creierul lui Harrington nu se aflau stocate informații cu privire la crimă, care să nu fie cunoscute de oricine a participat la proces. Urmare investigațiilor ulterioare testului, trei martori, Kevin Hughes, Candace Pride și Clyde Jacobs, au declarat că au mințit în procesul lui Harrington".

Printre criticile aduse testului FBF, le reținem pe cele prezentate de dr. Donchin, profesor emerit de psihologie al Universității din Illinois și al Universității din South Florida, coautor, În 1991, Împreună cu dr. Farwell, al unui articol despre reacția componentei P300 În Guilty Knowledge Test (Testul de cunoaștere a vinovăției), așa cum a fost prima dată cunoscut testul FBF8. Donchin consideră că eficacitatea și validitatea testului FBF depind de gradul de cunoaștere a modului În care a fost săvârșită fapta, acest tip de cunoștințe fiind necesare pentru a se alege stimulii. În concepția sa, interpretarea rezultatului testului ar depinde de selectarea stimulilor probă,

care este lăsată la aprecierea subiectivă a examinatorului și este în directă legătură cu experiența acestuia în utilizarea informațiilor dintr-un caz.

Dr. Donchin subliniază faptul că utilizarea unei metode subiective de alegere a stimulilor poate conduce la rezultate eronate. De aceea, se recomandă ca, înainte de a începe să fie folosit testul, să fie identificate metode sistematice și obiective de selectare a evenimentelor ce vor fi folosite. Este necesar, totodată, să se analizeze dacă memoria subiectului este un proces creativ și activ, nu un depozit pasiv de imagini stocate.

Dr. Donchin atrage atenția asupra a două probleme:

- ▶ existența așa-numitului fenomen al falsei memorii, care poate determina un rezultat eronat la test;
- ▶ efectele pe care le au vârsta, alcoolul, drogurile sau bolile psihice asupra memoriei și asupra P300 (asupra acestor probleme nu au fost efectuate suficiente cercetări).

În ultimii ani, numeroase agenții federale, inclusiv CIA (Central Intelligence Agency), OOD (Department of Defense), FBI (Federal Bureau of Investigation) și Secret Service, au interacționat, la diferite nivele, pentru a dezvolta, cerceta sau explora tehnologia FBF, în vederea unei viitoare utilizări a acesteia în investigații judiciare ori operațiuni secrete.

FBI a supus testului FBF agenți FBI, pentru a se determina dacă aceștia sunt ori nu, angajați ai instituției. Au fost testate 20 de persoane, din care 17 agenți FBI și 3 persoane fără legătură cu respectiva agenție. Rezultatele au arătat că testul FBF a fost corect 100%. Cu aceeași acuratețe au fost executate teste solicitate de U.S.Navy pentru identificarea personalului medical din mijlocul altor angajați.

Deși nu au respins capacitățile și validitatea noii tehnologii, agențiile federale au apreciat că testul FBF are o aplicabilitate limitată și nefolositoare pentru operațiunile (investigațiile) lor specifice.

Institutul Poligraf al OOD a indicat că se află în curs de cercetare diferite modalități de detectare a undelor creierului, modalități care ar răspunde necesităților OOD.

Așa cum se întâmplă cu orice nouă tehnologie, există întotdeauna opoziție, respingere, sau presupuneri incorecte. Opinia publică își pune problema dacă utilizarea testului FBF este etică, dacă instituțiile statului sau marile instituții particulare îi vor folosi cu responsabilitate, fără încălcarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. Fără a pleca de la prezumții eronate, teama publicului larg față de implementarea noilor tehnologii destinate a fi utilizate restrictiv și în domenii specifice de activitate, este justificată".

Tehnologia Brain Fingerprinting este cu certitudine un pas important pe care știința l-a făcut, iar instituțiile statului nu pot ignora apariția acesteia. Dacă, în cele din urmă, se va dori să se folosească tehnologia FBF în interesul legii, cu respectarea drepturilor omului, utilizarea acesteia ar putea revoluționa criminalistica de o manieră asemănătoare cu aceea datorată descoperirii și utilizării în slujba legii a testelor ADN.

Capitolul XII. Sistemele de identificare biometrică

Sistemele biometrice folosite în mod curent sunt: amprenta digitală, geometria mâinii, irisul, retina, fața, vocea, semnătura, urechea.

Sistemele biometrice pot fi clasificate în două categorii:

- Sisteme biometrice statice, cum sunt: amprenta digitală, geometria mâinii, fața și irisul;
- Sisteme biometrice dinamice, cum sunt: vocea și semnătura.

Sistemele menționate operează în două moduri:

1. Identificarea (cine sunt?), prin care este determinată identitatea unui utilizator necunoscut. Utilizatorul este acel individ care folosește sistemul biometric pentru a fi identificat sau verificat. Înregistrarea (Înrolarea) este prima etapă în utilizarea sistemului biometric și constă în înscrierea fiecărui nou utilizator (care nu a mai folosit niciodată sistemul biometric și deci nu există în baze de date), în sistemul biometric. Aceasta este etapa în care caracteristicile, solicitate de sistem, sunt înregistrate. Înregistrarea este procesată, iar informația se transformă într-un template (șablon de identificare). Acest template nu este o versiune, o imagine a irisului, de exemplu, ci cuprinde doar suficiente informații despre iris, astfel încât să ajute la procesul de identificare.
2. Verificare (sunt cine pretind că sunt?), prin care o identitate pretinsă este fie acceptată (deci aparține utilizatorului care o pretinde), fie respinsă (deci utilizatorul pretinde o identitate falsă).

Capitolul XIII. Tehnici de investigare a documentelor

1. Aspecte privind falsificarea provenienței artefactelor și a documentelor de origine doveditoare. Scurte considerații referitoare la măsurile ce se adoptă în situații suspecte.

Acțiunile de falsificare a operelor de artă sau artefactelor arheologice sunt însoțite, de multe ori, de acțiuni de falsificare materială sau intelectuală a documentelor de proveniență.

Acțiunile de falsificare a provenienței sunt săvârșite fie de falsificatori, fie (de cele mai multe ori), de către persoane ce înlesnesc trafizarea sau vânzarea directă a falsurilor.

În cazul operelor create în stilul marilor maeștri, spre a fi vândute ca originale ale acestora, precum și pentru unele artefacte arheologice, pentru pătrunderea pe piața de artă legală a artefactelor contrafăcute și a obiectelor vechi, se realizează documente de autentificare și documente în care sunt înregistrate date privind:

- autorul lucrării presupuse a fi un original, locul în care acesta ar fi fost creat, perioada căreia i-ar aparține, cu restrângerea pe cât posibil a perioadei de creație a respectivului artefact și cu precizarea anului în care acesta ar fi fost terminat;
- note ale maestrului despre opera creată;
- impresii, note memorialistice, descrieri, scrise de personalități politice ale vremii, protectori ai artistului, învățați contemporani, istorici, negustori de artă, cu privire la un artist sau o operă creată de către acesta;
- dedicații ale artistului pentru cel căruia i-ar fi “dăruit” fără titlu oneros opera;
- documente care probează achiziționarea unui obiect, respectiv împrejurări legate de achiziție, de persoanele de la care s-a făcut achiziția, de locul unde s-a realizat aceasta, de sumele plătite;
- documente care atestă vânzări ulterioare sau transferul de proprietate asupra obiectului prin acte de donație și/sau testamente;
- certificate de autenticitate presupus a fi fost eliberate de către autorități ale criticii de artă sau specialiști în artefacte antice.
- date existente în legătură cu înstrăinarea operei (acte de vânzare – cumpărare, acte de donație, corespondența dintre artist sau dintre alți proprietari și proprietarii operei în succesiune prin care opera este vândută, oferită drept cadou, transmisă prin legatele testamentare, etc);

- date referitoare la inventare privind patrimoniul aflat în proprietatea unei persoane fizice sau juridice;
- corespondențe diverse, jurnale memorialistice, mărturii ale unor persoane care au avut cunoștință de existența operei într-un anumit patrimoniu sau despre transferul acesteia;
- imagini fotografice ale operei, care stabilesc existența ei într-o anumită colecție sau proprietate (în acest caz se poate falsifica imaginea operei, cea a contextului în care se află, sau ambele)

Între situațiile care fac necesară cercetarea cu privire la autenticitatea unei opere de artă sau a unui artefact din categoria antichității, și a măsurilor primare ce se adoptă în aceste împrejurări, menționăm:

1. Cazul în care opera a dispărut pentru o anumită perioadă de timp, datorită unor împrejurări excepționale, cum ar fi situațiile de conflict militar, revoltă socială, furt, calamități naturale (incendii, cutremure, inundații), se va stabili împrejurarea în care opera a reapărut și se va verifica dacă la timpul respectiv s-a procedat, cu mijloace specifice, la stabilirea autenticității acesteia;
2. Cazul în care autorul nu și-a înstrăinat opera, aceasta fiind păstrată în colecția personală, care, după decesul autorului a revenit de drept familiei sale, fără document testamentar care să certifice numărul de opere de artă lăsate de autor la data decesului și descrierea amănunțită a artefactelor moștenite. În această situație există posibilitatea ca însuși urmașii sau alte persoane beneficiare ale moștenirii să falsifice opere aparținând unui autor devenit celebru după deces. În aceste condiții se vor cerceta toate însemnările făcute de artist cu privire la creația sa, iar în cazul în care acestea nu există, au fost pierdute sau distruse, se vor căuta indicii care să ateste prezentarea publică prin expunere a respectivei opere, sau cunoașterea acesteia de către prieteni ori apropiați ai maestrului. În acest din urmă caz, se va proceda conform principiilor cunoscute în audierea martorilor.

În cursul audierii martorilor cu scopul de a se stabili existența unei anumite opere suspectată de a fi falsă, există câteva particularități ale cercetării pe care anchetatorul trebuie să le aibă în vedere:

1. Se va încerca să se determine, pe cât posibil cu exactitate, momentul și împrejurările în care un martor a luat cunoștință de existența respectivei opere;
2. Se va stabili cât de calificat este martorul și ce fel de cunoștințe artistice posedă acesta pentru a se efectua o corectă evaluare a mărturiei sale și a acurateții cu care aceasta este făcută;
3. Se va încerca stabilirea și evaluarea legăturilor existente între persoana care depune mărturia și persoana sau persoanele interesate să acrediteze opera drept autentică;

4. Se va încerca să se stabilească gradul de acuitate a memoriei martorului precum și veridicitatea afirmațiilor sale prezentându-i-se acestuia fotografii cu alte opere ale respectivului maestru și solicitându-i-se să dea detalii despre acestea. Pentru verificarea sincerității martorului îi pot fi prezentate și fotografii cu opere asemănătoare ca stil cu ale maestrului în discuție, fără ca acestea să îi aparțină respectivului maestru.

2. Metoda de analiză critică a documentelor pentru depistarea falsurilor

În foarte multe cazuri documentele false care însoțesc artefactele artistice și/sau artefactele arheologice, sunt bine realizate, respectând o serie de cerințe care le fac confundabile cu originalele.

Falsificatorii de dată recentă utilizează adesea aparatură complicată, care are calitatea de a produce o fidelă redare a scrisului unei persoane de multă vreme dispărută, suporturi de scris cu proveniență directă în epoca în care se dorește a fi acreditată producerea documentului, precum și materiale de scris – unelte de scris originale, sau cerneluri cu aceeași compoziție cu a celor produse în epoca de atribuire.

În prezent, spre deosebire de trecut, metodele fizico-chimice de analizare a hârtiei, pergamentului, cernelurilor, sunt mult mai sofisticate și cu posibilitatea de a produce rapid și cu acuratețe judecăți de valoare privind autenticitatea respectivelor materiale. Cu toate acestea, nu arareori, mai ales atunci când valoarea de piață a falsului este mare, eforturile falsificatorilor sunt pe măsura câștigului așteptat.

Pe baza unor buletine de analiză și a unor lucrări de strictă specialitate, compoziția chimică a cernelurilor este ușor de reprodus computerizat. Hârtia, sau, în unele cazuri pergamentul, sunt detașate din cărți vechi, reutilizate din file de manuscris original parțial acoperit de scris, din hârtie de corespondență veche, etc.. Falsificatorul se străduiește, în primul rând, să dea credibilitate falsului său mai ales prin aparență.

Pe lângă aceste cazuri de falsificare prin utilizarea unor materiale vechi și a unor metode de îmbătrânire forțată a cernelurilor, este demn de semnalat și faptul că unele documente au fost produse de falsificatori care sunt apropiați ca timp al existenței lor de momentul creării unei anumite opere de artă, sau de cel al acreditării unei descoperiri arheologice, fapt ce îngreunează cercetarea cu mijloace moderne a materialelor astfel produse, făcând chiar imposibilă depistarea falsului numai pe baza caracteristicilor sale ce pot fi analizate cu metode fizico-chimice.

Pentru acest tip de falsuri se utilizează și o altă metodă, legată de analiza critică a textului documentului pentru a se depista inadvertențe stilistice, de limbă, gramatică sau inadvertențe de conținut.

Metoda analizei critice a textului a apărut și a fost verificată prin cercetare și publicare de un erudit al Renașterii, Lorenzo Valla, în secolul al XV-lea.

2.1. Lorenzo Valla – creatorul metodei de analiză critică a verității textului, s-a născut la Roma în anul 1405 și a trăit în cetatea eternă până la moarte în 1457. Lorenzo Valla a fost unul dintre cei mai proeminenți umaniști și filozofi ai renașterii italiene, fapt ce i-a permis ca la 24 de ani să aspire la poziția de secretar al Papei, fiind însă considerat prea tânăr pentru această funcție. Pe când era profesor la Universitatea din Pavia, l-a atacat pe marele jurist Bartolo într-o scrisoare deschisă ce critica dur jurisprudența epocii. În urma acestui atac, Lorenzo Valla a trebuit să părăsească Pavia, mutându-se la Milano și apoi la Genova, în final stabilindu-se la Neapole (1433), unde a devenit secretarul lui Alfonso de Aragon.

Valla cunoștea la perfecție limba latină și foarte bine limba greacă, fapt ce i-a permis în perioada 1439-1440 să analizeze critic un document atribuit împăratului Constantin ce Mare și să scrie lucrarea „*De falso credita et ementita Constantini Donatione declamatio*”. Valla a demonstrat că documentul cunoscut sub numele de *Constitutum Constantini* (Donația lui Constantin) nu a putut fi scris în epoca istorică a împăratului, adică în secolul al IV-lea d.H., deoarece stilul său vernacular îl plasa în sec.VIII²⁷.

Unul dintre motivele care l-au determinat pe Valla să considere documentul a fi fals, era apariția în text a cuvântului *satrap*, cuvânt pe care românii sec.IV nu îl foloseau.

Lucrarea lui Valla a stârnit puternice controverse deoarece documentul era unanim recunoscut de reprezentanții bisericii catolice, nu dezinteresat, deoarece potrivit documentelor, Constantin ar fi donat întreg Imperiul Roman de Apus, bisericii romano-catolice, ca un act de grațitudine pentru că ar fi fost în mod miraculos vindecat de lepră de către Papa Silvestru I.

Pentru Valla a existat și o motivație materială în a face respectiva cercetare, deoarece angajatorul său, Alfonso de Aragon, era amestecat într-un conflict teritorial cu statul Papal.

Eseul lui Valla a fost exceptat de la publicare până în 1517 datorită opoziției puternice a bisericii catolice.

Biserica protestantă a popularizat opera lui Valla, după moartea acestuia, lucrarea fiind tradusă și în Anglia după 1534.

Aceasta a fost prima lucrare a lui Valla, a cărei argumentație filologică era atât de solidă, încât stă în picioare și astăzi. După aceea, Valla și-a continuat și și-a consolidat opera filologică

² **Cristopher B. Coleman**, *The Treatise of Lorenzo Valla on the Donation of Constantine: Text and Translation into English*. Yale University Press, 1922; *De vero falsoque bono*, ed. M. de Panizza Lorch, Bari, 1970; *Le Postille all'Instituto oratoria di Quintiliano*, ed. L. Cesarini Martinelli și A. Perosa, Padua: Antenore, 1996); **Kraye, J.**, *Lorenzo Valla and Changing Perceptions of Renaissance Humanism*, Comparative Criticism, 2001, p.37-55.

dedicându-se studierii vechilor documente, demonstrând argumentele privind originalitatea acestora și trecându-le în categoria falsurilor.

Faptul că multe dintre documente erau scrieri religioase, a atras mânia bisericii care l-a adus pe Valla în fața unui tribunal, acesta scăpând numai prin intervenția directă a patronului său, Alfonso de Aragon.

Vânat de biserică, alungat din Roma, exilat la Barcelona și apoi reîntors la Neapole, Valla a putut să se întoarcă în cetatea eternă numai după moartea Papei Eugeniu al IV-lea, devenind sub Papa Nicolae al V-lea, secretar apostolic și intrând în triumf în curia romană.

Cea mai remarcabilă realizare a lui Valla a fost și rămâne amendarea textelor latine și critica acestora pe baza concordanței temporare a limbajului în general și a formularisticii de cancelarie în special.

În lucrările sale, Valla a reușit să redea cercetărilor cu exactitate părțile de opere ale anticilor, păstrate așa cum au fost scrise de către autori și să deceleze pasajele care au constituit interpolări mai târzii.

Metoda lui Valla avea să fie folosită în secolele al XIX-lea și XX, în scop juridic.

2.2. Documentul scris ca probă materială și metoda critică a lui Lorenzo Valla

În procesul judiciar, documentul scris este mijloc de probă atâta timp cât nu este contestată autenticitatea sa. Din momentul contestării, acesta devine probă materială, servind la dovedirea falsului, stabilirea autorului, precum și la elucidarea unor împrejurări revelatoare sub aspectul cunoașterii condițiilor și cauzelor realizării documentului. După cum arătam mai sus, de foarte multe ori, respectivele înscrisuri nu pot fi respinse ca falsuri pe baza unor analize fizico-chimice ale suportului de scris și cernelurilor utilizate și nici nu pot fi analizate din punct de vedere grafologic/grafoscopic, deoarece fie lipsesc documentele de comparație, semnăturile, etc., fie pentru simplul fapt că falsificatorul a imitat întocmai anumite caracteristici ale scrisului epocii respective, sau ale unei anumite persoane, sigiliile aplicate pe document, semnăturile.

În aceste condiții, metoda criticii de text descoperită, experimentată și perfecționată de Lorenzo Valla, este singura metodă care se poate aplica pentru declararea unui document ca autentic sau fals.

Metoda lui Valla se întemeiază pe depistarea următoarelor tipuri de greșeli sau neconcordanțe, care pot apărea într-un text:

- Folosirea unei grafii care nu concordă cu timpul atribuirii documentului, cum ar fi, de exemplu, folosirea literei **â** din **a** pentru un document acreditat a aparține anului 1960, sau folosirea unor cuvinte, moderne pentru sec. al XIX-lea (de exemplu: „**voi face**” în loc de „**voiu face**”);

- Utilizarea unor neologisme, intrate în vocabular mai târziu decât epoca căreia îi este atribuit textul;
- Folosirea de date și fapte care nu își au corespondent în realitatea istorică;
- Inadvertențe geografice și politice (denumiri de localități și denumiri pentru forme de relief care apar mai târziu, pomenirea unor căi de acces – șosele, autostrăzi, construcții, monumente – inexistente în teren la data la care se pretinde a fi fost făcut documentul);
- Utilizarea numelor unor persoane care, la data la care se pretinde a fi fost conceput documentul, nu puteau fi pomenite pentru că, fie erau decedate, fie nenăscute, sau nu aveau capacitate de exercițiu;
- Atestarea prezenței unei persoane într-un loc unde nu au fost niciodată, sau căreia i-se atribuie o situație politică ori economico-socială inexistentă la data menționată;
- Atestarea provenienței unor artefacte din locuri unde nu era posibil ca acestea să provină;
- Utilizarea unor semnături ale artistului pe documente care nu concordă temporar²⁸;
- Utilizarea unei formularistici pentru documentele oficiale (standarde de cancelarie) care nu erau utilizate la timpul apariției documentului.

2.3. Cazuri celebre de falsificare a unor documente care însoțesc falsurile de opere de artă și artefactele arheologice contrafăcute.

Pentru ilustrarea cazuistică a tipurilor de falsuri care pot fi depistate prin aplicarea metodei criticii de text, prezentăm în cele ce urmează câțiva falsificatori celebri care au fost depistați datorită tipurilor de greșeli enumerate mai sus.

William Henry Ireland (cca.1775), a fost unul dintre falsificatorii cei mai prolifici de documente diverse, hârtii și instrumente legale atribuite lui William Shakespeare²⁹. Primul fals a fost modest. Era vorba de un acord de închiriere a unei proprietăți în localitatea Blackfriars. În producerea falsului, Henry s-a folosit de câteva manuscrise originale din timpul lui Shakespeare care purtau semnătura acestuia. După acest fals, au urmat altele mult mai ambițioase în care au fost falsificate manuscrise și scrisori de la, și pentru Shakespeare, între care și o scrisoare a lui Anne

²⁸ *** *Art Collecting: research, preservation, forgeries. Tips for collecting fine art.*
(<http://www.geocities.com>)

⁴ **Mark Jones** (ed.), *Fake? The Art of Deception*, University of California Press, 1990, p.155-156; **Jeffrey Kahan**, *Reforging Shakespeare: The Story of a Theatrical Scandal*, Bethlehem London, Lehigh University Press; Associated University Presses, 1998,; **Bernard Grebanier**, *The Great Shakespeare Forgery*, W. W. Norton and Company, 1965; **Jack Lynch**, *William Henry Ireland's Authentic Forgeries*, Princeton University Library Chronicle 66, nr. 1, 2004, p.79–96.

Hathaway, care avea inclusă și o buclă din părul acesteia (!). Henry și-a asociat documentele false și cu o operă de artă, un desen în culori cumpărat de la un negustor de antichități, pentru care a produs un document fals, modificând și desenul prin adăugarea de semnături. În documentul falsificat a acreditat desenul ca făcând parte dintre schițele originale care au fost folosite într-o reprezentație cu „Negustorul din Veneția” (*The Merchant of Venice*). Documentele falsificate de W. Henry aveau avantajul de a fi utilizat drept model originale ale timpului lui Shakespeare, dar cu toate acestea au existat și unele fisuri în producerea falsului. Este demn de menționat că toate aceste documente falsificate au fost livrate tatălui său, William Henry senior, care le-a publicat cu ocazia sărbătorilor de Crăciun ale anului 1795 într-un volum care se pretindea a fi o culegere de documente inedite ale marelui dramaturg englez. Juniorul și-a recunoscut singur falsurile, față de tatăl său, dar cu toate acestea seniorul nu l-a crezut și a murit convins că fiul său a descoperit documente originale. O analiză critică a textului care însoțea desenul falsificat, a condus la depistarea falsului, datorită faptului că desenul completat cu semnătura lui Shakespeare avea neajunsul de a fi folosit un tip de semnătură pe care Shakespeare avea să o folosească câțiva ani mai târziu decât data reprezentației cu „Negustorul din Veneția”.

Robert „Forger” Spring (1813 – 1876) este unul dintre cei mai mari falsificatori de documente și de semnături din Marea Britanie. Pentru a-și susține falsurile a creat un personaj fictiv pe care l-a numit Miss Fanny Jackson, despre care a pretins ca ar fi singura fiică a generalului Stone Wall Jackson, despre care relatau numeroase documente americane. Pretinzând că doamna Jackson avea dificultăți financiare, Robert Spring a dat drumul în piață la sute de documente, scrisori, și alte documente cu semnături ale marilor personalități ale vremii: Washington, Benjamin Franklin și Horatio Nelson³⁰. Analiza textului a certificat fără putință de tăgadă ca falsificatorul introdusese în documentele sale mai multe personaje fictive, atestând totodată întâmplări care nu au avut loc. În 1858 a fost arestat pentru primirea de bani prin emiterea de pretenții false. A reușit să scape și să fugă în Canada unde a continuat să vândă așa zise documente istorice a căror hârtie era îmbătrânită artificial cu cafea măcinată. De abia în 1869 a fost arestat și extrădat în SUA, unde a fost pus în fața dovezilor rezultate în urma analizei critice a textelor falsificate și forțat să își recunoască infracțiunile fiind ulterior închis. A murit sărac într-un spital de caritate în anul 1866.

³⁰ **James Gilreath**, *Guilt, Innocence, Faith, Forensic Science, and the Lincoln Forgeries*, publicat de Board of Trustees of the University of Illinois, 2004; **Nicholas Barker**, *Textual Forgery?* in *Fake? The Art of Deception*, ed. Mark Jones, Berkeley: University of California Press, 1990; **J. P. Boyd**, ed., *The Papers of Thomas Jefferson*, Princeton: Princeton University Press, 1954.

Reinhold Vasters (1827-1909), de origine germană, a fost un bijutier extrem de talentat care a lucrat în Aachen în perioada 1835 - 1890. Vasters a pornit în crearea falsurilor sale de la unele documente originale care descriau opere de artă, de orfevrerie, produse de bijutieri celebri ai Renașterii. Între falsuri se numără *Potirul Rospigliosi*, existent în referințele scrise sub numele de *Potirul Cellini* (numit astfel după celebrul bijutier Benvenuto Cellini), care fusese atribuit lui Jacob Billivert. Între victimele falsurilor a fost și familia Rothchilds care a cumpărat un pandantiv din aur și smarald reprezentând un dragon presupus a fi fost lucrat în Spania, în sec. al XVI-lea. În ceea ce îl privește pe Vasters, textele originale după care s-a inspirat, analizate critic, au condus la deoalarea unor amănunte privind operele de artă respective, care nu fuseseră redată întocmai de către maestrul bijutier³¹. Aici avem de a face cu o cercetare întoarsă pe dos, în urma căreia un text autentic devolează un fals bine executat.

Denis Vrain Lucas (cca. 1830) francez, a fost unul dintre cei mai mari falsificatori de autografe. A falsificat semnăturile lui Galileo, Descartes, Newton, Rabelais, Ludovic al XIV-lea. Se crede că a vândut în timpul vieții 27.000 de manuscrise cu autograf, inclusiv o scrisoare de la Iuda Iscariotul către Maria Magdalena. Ceea ce a dus la arestarea sa a fost compunerea unei scrisori de la Cleopatra către Iulius Cezar în... franceza modernă³², fapt ce reprezintă o greșeală impardonabilă pentru un falsificator de document.

Moses Shapira (1830-1884), cunoscut negustor de antichități biblice, în majoritate falsuri. Între pergamentele (piele de oaie), falsificate de Shapira, se afla și unul pe care îl acreditase ca provenind din zona Mării Moarte și îl atribuia sec. al IX-lea î.d.Hr., care păcătuia prin folosirea unei limbi mult mai târzii. Manuscrisul a avut mare notorietate în epocă, dar analiza critică a textului a dezvăluit neconcordanța dintre limbă-epocă de atribuire. Acuzat că a săvârșit numeroase falsuri și riscând să își piardă libertatea s-a sinucis prin împușcare într-un hotel din Rotterdam³³.

Bogdan Petriceicu Hașdeu (1836-1907), a fost unul dintre pionierii studiilor de limba română și de istorie românească. El a fost considerat responsabil pentru unul dintre cele mai ample falsuri ale istoriei, anume pentru falsificarea controversatelor plăci de plumb, așa numite „dacice” sau „de la Sinaia”. Legenda spune că aceste plăci care conțin texte criptice, ar fi fost produse în anul 1875 la

³¹ **Yvonne Hackenbroch**, *Reinhold Vasters, Goldsmith*, în Metropolitan Museum Journal, Vol. 19, (1984 - 1985), p.163-268.

³² **Bordier, Henri Leonard, și Emile Mabile**, *Une Fabrique de Faux Autographes, Ou Recit de L'Affaire Vrain Lucas*. Paris, 1870.

³³ **E. F. Kautzsch și A. Socin**, *Die Echtheit der moabitischen Altertümer geprüft*, 1876.

fabrica de cuie din Sinaia, prin copierea unor plăci originale din aur. Plăcile au apărut pentru prima dată - în număr de cca. 200 - în depozitul arhivistic al Muzeului de Antichități din București, fiind descoperite spre sfârșitul secolului al XIX-lea. Un renăscut interes pentru aceste plăci, considerate în sec. XIX drept false, s-a constatat în anii din urmă, la sfârșitul secolului XX și începutul sec. XXI, fără a se putea da un verdict precis asupra autenticității lor. Textul care apare pe plăcile de la Sinaia este ciudat fiind scris cu caractere grecești într-o limbă considerată de unii drept o pășărească imposibil de înțeles, un amestec de cuvinte latine și cuvinte “dacice”. Cei care susțin autenticitatea plăcilor se bazează pe următoarele argumente:

- limba dacică era asemănătoare cu limba latină în multe privințe;
- pe plăci apar nume de cetăți și planuri ale acestor cetăți, inclusiv planul cetății de la Sarmisegetuza, care nu fusese încă descoperită de arheologi în momentul în care au fost create plăcile de plumb.

Cei care o resping, se bazează pe faptul că respectivele plăci nu au stârnit interesul nimănui pentru a fi “salvate” odată cu tezaurul dus la Moscova, iar limba în care este scris textul are o mare doză din ezoterismul lui Hașdeu, cunoscut pentru dorința sa de a stârni sentimente patriotice în rândul compatrioților săi, având o mare putere de muncă, timp și cunoștințe lingvistice și istorice suficiente pentru a crea – dacă el l-a creat – falsul arheologic, lingvistic și artistic cel mai impresionant al tuturor timpurilor. În acest caz controversat de fals arheologic, neelucidat încă, se pare că singura cale de a demonstra autenticitatea sau falsul plăcilor de la Sinaia este de a se proceda la o analiză a textului și a imaginilor înfățișate pe acestea.

Israel Rouchomovsky (1860-1934), un genial bijutier rus care lucra pentru Gokhman Brothers, în Odessa, a produs unul dintre cazurile celebre de falsuri arheologice. Acesta a creat o tiară din aur, atribuită regelui scit Saitapharnes. Muzeul Luvru a plătit pentru tiară 200.000 de franci aur, în 1880³⁴. Mult mai târziu arheologul german Rudolf Furtwänglerfirst, a demonstrat că tiara era un fals, drept pentru care tiara a fost scoasă din expoziția de bază a Luvrului. Modalitatea prin care Gokhman Brothers a reușit să vândă și ulterior Luvrului și altor mari colecționari, piese de tezaur, a fost făcută și prin munca unor așa ziși agenți, care au produs și livrat muzeelor note de șantier arheologic falsificate și mărturii despre tezaure ce s-ar fi descoperit în Rusia. Celebru este cazul *Anyuta*, o femeie din satul Peroutino, situat pe locația antică cetăți Olbia (în Crimeea), care oferea însemnări și povești plauzibile despre descoperirea artefactelor arheologice care urmau să fie achiziționate de muzee.

³⁴ **Frith, Adolf**, *Archaeological Fakes Praeger*, New York, 1970.

Metoda lui Lorenzo Valla a dat și continuă să dea rezultate în cercetări cu un caracter sensibil, de stabilire a autenticității unor documente istorice sau a unor documente de însoțire a unor opere de artă și artefacte arheologice false.

Este demn de menționat și faptul că unii falsificatori, înzestrați cu un talent deosebit, au reușit să creeze adevărate opere de artă în lumea falsurilor, devenind apreciați și celebri chiar pentru falsurile produse, care, uneori, sunt expuse ca atare în cadrul unor expoziții de succes.

Epoca pe care o traversăm, marcată și dominată din ce în ce mai mult de spațiul virtual creat de computer, ridică o problemă deosebită: numărul tranzacțiilor cu falsuri în materie de artă și artefacte arheologice a crescut într-o proporție de neînchipuit. Dincolo de înșelarea unor creduli, amatori de artă și obiecte antice la preț de chilipir, falsurile din această categorie de artefacte produc victime și în rândul instituțiilor specializate, al muzeelor, care preferă uneori să achiziționeze piese pentru propria colecție, de pe internet.

Piața de artă de „categorie grea”, impune o decantare a cererii și ofertei. Apariția – atunci când apar – a unor falsuri de calitate excepțională, pentru a căror vânzare drept originale, cei ce le produc și le comercializează nu precupețesc nimic, este foarte rară, dar riscul de a fi descoperit este compensat prin prețul obținut.

După cum spunea Leo Stevenson, unul dintre specialiștii britanici în falsuri de documente asociate operelor de artă, *“Principala sarcină a unui falsificator este întotdeauna aceea de a crea documente relevante. Este de departe mai greu să o faci convingător decât crearea operei de artă însăși”*.

Peste secole, metoda lui Lorenzo Valla continuă să fie coșmarul cel mai de temut al oricărui falsificator, conștient că nimeni, niciodată, nu a reușit o crimă perfectă.

Capitolul XIV. Tehnici de investigare a locului faptei

- ▶ Domenii de cercetare din cele mai diverse își aduc contribuția la dezvoltarea unor tehnici speciale de investigare a locului faptei. Între acestea, un domeniu de cercetare este cel al Antropologiei medico-legale. În acest sens, s-au dezvoltat Centre de cercetare în care sunt studiate diferitele stadii de descompunere a corpului uman. Aceste centre au fost înființate inițial în SUA.

University of Tennessee at Knoxville. Originalul "Body Farm" este Centrul de cercetare al University of Tennessee Anthropological situat la câteva mile de centrul orașului Alcoa Highway în Knoxville, Tennessee, în spatele centrului medical al University of Tennessee. Acesta a fost înființat la sfârșitul anului 1981 de către antropologul Dr. William M. Bass, ca o facilitate pentru studiul descompunerii ramașitelor umane. Centrul este așezat pe un teren împădurit, de 10.000 m². Corpurile sunt așezate în spații diferite și lăsate spre descompunere. Corpurile sunt expuse în diferite moduri, astfel încât să poată oferi informații cu privire la descompunerea în diferite condiții, sunt păstrate observații și înregistrări ale procesului de descompunere, inclusiv secvența și viteza de descompunere și efectele activității insectelor.

- ▶ Tehnologia LiDAR(Light Detection and Ranging) se bazează pe culegerea datelor din teren cu ajutorul unui laser și procesarea lor în informații geospațiale asupra scoarței terestre.
- ▶ Practic, tehnologia presupune scanarea unei suprafețe cu ajutorul undelor laser asemănătoare cu detecția radar dar cu deosebirea că, în locul undelor radio, se folosesc cele luminoase.
- ▶ Laser Ablation Inductively Coupled Plasma Mass Spectrometry (LA-ICP-MS) – crează posibilitatea de analiză, până la structura atomică a probelor de sticlă găsite la locul faptei. Acestea pot fi comparate cu mici fragmente de sticlă găsite pe îmbrăcămintea suspectului.
- ▶ Aparate de folografiat cu lumină alternativă - folosite pentru identificarea rapidă a urmelor agresiunii formate pe suprafața pielii umane.
- ▶ Fotografia balistică de mare viteză - pentru indentificarea traiectoriei proiectilelor, precum și a urmelor create de arme.
- ▶ “Reconstruirea” locului săvârșirii infracțiunii. Modalități de investigare în sistem anglo-saxon:

1. Considerații introductive.

1.1. Scurta privire asupra pionieratului științific în domeniul definirii și cercetării "reconstrucției"

Reconstruirea infracțiunii este procesul de determinare a acțiunilor desfășurate pentru efectuarea unei fapte ilegale³⁵. Metodele moderne de reconstruire a infracțiunii au o istorie puternic marcată de idei și aplicații revoluționare, dintre care o parte, deloc mică, este rezultatul muncii colective a unor specialiști criminalisti de notorietate internațională, Alphonse Bertillon, dr. Hans Gross și dr. Edmond Locard.

Contribuția lui Bertillon nu s-a limitat la stabilirea sistemului de identificare antropometrică, ci a condus la dezvoltarea și implementarea tehnicilor fotografiei judiciare și a măsurătorilor fotografice³⁶. Cercetările sale au influențat numeroși studenți, printre care s-a numărat și dr. Edmond Locard, autorul *principiului schimbului*, conform căruia, atunci când o persoană vine în contact cu o altă persoană sau cu un obiect, se produce în mod inevitabil un transfer reciproc de materie³⁷.

Atât Locard - precum și Hans Gross și Bertillon înaintea lui - au fost pionierii și susținătorii aplicării științei în investigarea și identificarea criminalistică. După cum susțin atât lucrările epocii, cât și lucrările de specialitate apărute mai târziu, implementarea respectivelor idei și concepte au constituit baza dezvoltării ulterioare a criminalisticii ca știință în general și a tacticii reconstrucției infracțiunii în special.

Încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, dr. Hans Gross argumenta modul în care o infracțiune trebuie reconstruită, afirmând³⁸:

“Nimic nu poate fi cunoscut dacă nimic nu s-a întâmpla... toate circumstanțele unei infracțiuni trebuie să fie luate în mod clar în considerare și supuse unei examinări strict logice de la început până la ultimul stadiu. Dacă la un moment dat ceva nu a fost explicat, suspiciunea este justificată și trebuie făcută o pauză la punctul în care secvența logică este întreruptă”.

³⁵ Pentru detalii a se vedea **Chisum, J.**, An Introduction to Crime Reconstruction, în **Turvey B.**, *Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis*, Academic Press, Londra, 1999.

³⁶ **Rhodes, H.**, *Alphonse Bertillon: Father of Scientific Detection*, Abelard-Schuman, Inc., New York 1956.

³⁷ **DeForest, P. & Gaensslen, R.E. & Lee, H.**, *Forensic Science: An Introduction to Criminalistics*, Ed. McGraw-Hill, New York, 1983; **Inman, K., Rudin N.**, *An Introduction to Forensic DNA Analysis*, CRC Press, New York, 1997; **Saferstein, R.**, *Criminalistics: An Introduction to Forensic Science*, Upper Saddle River: Prentice Hall, 1998.

³⁸ Modalitatea de reconstruire a infracțiunilor a fost menționată de către **dr. Hans Gross** și în lucrarea sa *Criminal Investigation*, publicată la Londra, ed. Sweet & Maxwell Ltd, în anul 1924.

Totodată, dr.Gross recomanda folosirea mijloacelor materiale de probă afirmând: *“Progresul criminologiei înseamnă mai puțină încredere în martori și mai multă încredere în probele reale.”*

Într-un discurs similar cu privire la reconstruirea infracțiunii, dr. Locard spunea: *“... criminologul recrează criminalul din urmele pe care acesta din urmă le lasă, așa cum un arheolog reconstruiește existența preistorică din descoperirile sale.”*³⁹

În a doua jumătate a secolului douazeci, dr. Paul Kirk, profesor de criminalistică la Universitatea din California, Berkeley, afirma⁴⁰: *“...utilizarea probelor materiale este critică pentru soluționarea majorității infracțiunilor. Nu demult, poliția depindea de mărturisire, așa cum a făcut în mare măsură în trecut. Martorii oculari nu au fost niciodată de nădejde, după cum orice anchetator experimentat ori avocat cunoaște foarte bine. Numai probele materiale sunt infailibile, și numai când sunt corect recunoscute, studiate și interpretate”. “ Oriunde pășește infractorul, orice atinge, orice lasă în urmă chiar inconștient, va servi ca martor mut împotriva lui. Nu numai urmele papilare sau urmele de picioare, dar și părul, fibrele din îmbrăcămintea infractorului, geamul pe care îl sparge, impresiunea instrumentelor pe care le folosește, vopseaua pe care o zgârie, sângele sau sperma pe care le depozitează sau adună. Toate acestea și multe altele, produc martori muți împotriva lui. Aceasta este o probă care nu uită.”*

1.2. Reconstruire versus reconstrucție

Reconstruirea a fost analizată și menționată ca metodă științifică de investigare în diferite lucrări de specialitate de-a lungul timpului.

În mediul anglo saxon, cercetătorii au sesizat existența și persistența confuziei care se face între termenii **reconstruire** și **reconstituire**, deseori folosindu-se un termen în locul celuilalt. De aceea, unii dintre cei mai distinși criminaliști, cercetători și profesori, au atras atenția atât asupra distincției cât și a diferențelor existente între cele două noțiuni.

În literatura de specialitate din România, Codul de procedură penală a impus un termen simplificat al întregii probleme, anume acela de **reconstituire**. Astfel, în conformitate cu art. 130 C.p.p. , organul de urmărire penală sau instanța de judecată, dacă găsește necesar pentru verificarea și precizarea unor date, poate să procedeze la reconstituirea la fața locului, în întregime sau în parte, a modului și a condițiilor în care a fost săvârșită fapta. Reconstituirea se face în prezența învinutului sau inculpatului.

³⁹ Reik, T., *The Unknown Murderer*, New York: Prentice Hall, 1945.

⁴⁰ Thornton, J.I., *Crime Investigation*, New York: Wiley & Sons, 1974.

Dupa cum vom prezenta în cele ce urmează, nu numai că prevederile art.130 din Codul de procedură penală nu acoperă întreaga sferă a termenului de **reconstruire**, dar se observă folosirea în literatura de specialitate românească a termenului de **reconstituire** pentru descrierea metodologiei de **reconstruire**, astfel cum este ea înțeleasă de către sistemul anglo-saxon, iar în ultima perioadă de timp acceptată și de alte sisteme juridice din întreaga lume⁴¹.

În încercarea de a defini reconstruirea infracțiunii, unii autori subliniază în mod special importanța diferențierii termenului reconstrucție de termenul reconstituire⁴².

Toate ariile criminalisticii, precum și investigația propriu zisă converg spre **reconstruirea** actului infracțional.

Reconstruirea este bazată pe principii științifice și pe probe materiale, care trebuie să sprijine un anumit comportament sau o anumită mișcare.

Stabilirea unei legături între diferite mișcări și secvențe în spațiul infracțional produce o îndepărtare de reconstruire și o apropiere de reconstituire.

Termenul de reconstruire indică reasamblarea unui lucru, din elementele aflate la dispoziție, în forma originală. Unii autori compară reconstruirea infracțiunii cu un obiect care a fost spart, încercându-se apoi reasamblarea acestuia astfel încât să arate pe cât posibil ca înainte de a fi fost afectat.

Locul infracțiunii este o piesă sfărâmată, care poate - sau nu - să cuprindă toate piesele inițiale. Rezultatul final depinde în mare măsură de numărul fragmentelor recuperate, de iscusința și de experiența celor care realizează reasamblarea.

Interpretarea informațiilor obținute ca urmare a examinării și procesării probelor de la fața locului reprezintă punctul esențial în desfășurarea reconstruirii. Interpretările sunt plasate într-o ordine logică pentru reconstruirea a ceea ce s-a întâmplat la locul faptei. Aceasta se aplică tuturor locurilor în care a avut loc o infracțiune și care nu au fost tulburate de victime, medici sau ofițeri de poliție. Odată ce locul infracțiunii a fost contaminat, interpretarea este alterată iar locul nu poate fi reconstruit fidel, cum a fost atunci când s-a petrecut infracțiunea. O mare eroare este considerată de criminalisti reconstruirea fără a avea toate faptele din interpretare.

⁴¹ În prezent, literatura de specialitate din țările care nu fac parte din spațiul cultural anglo-saxon, au acceptat și introdus termenul de reconstrucție ca parte distinctă a cercetării judiciare făcând o deosebire netă între acest termen și termenul ce desemnează elementele principale procedurale și practice ale reconstituirii.

⁴² Nu de puține ori termenul de reconstruire a fost considerat sinonim cu cel de recreere. Cuvântul recreere înseamnă a forma/realiza din nou, altfel, a reaminti sau reforma în minte. A se vedea **Garrison, D.H.**, *Shooting Reconstruction vs Shooting Reenactment*, Association of Firearm and Toolmark Examiners Journal, aprilie, 1993; **Craig M. Cooley**, *Crime Scene Reconstruction: The Foundation of Behavioral Evidence Analysis*,

Reconstruirea implică nu numai examinarea științifică a locului infracțiunii, interpretarea acestui spațiu și analiza de laborator a probelor materiale, dar implică, de asemenea, studiul sistematic al informațiilor aflate în legătură cu cazul și formularea logică a unei teorii.

Examinarea circumstanțelor și a probelor de la fața locului se face prin aplicarea principiilor științifice. Reconstruirea este un proces științific prin excelență. Chiar în cazul deținerii unei informații insuficiente pentru determinarea a ceea ce s-a întâmplat, există capacitatea deosebit de importantă ca printr-o serie de răspunsuri să se elimine acele evenimente care nu s-au întâmplat, afirmându-se astfel ceea ce nu s-a întâmplat. *“Când s-a eliminat imposibilul, orice este, ceea ce rămâne, oricât de improbabil, trebuie să fie adevărul.”*⁴³

Reconstituirea înseamnă repunere în act, "a executa din nou", fără însă a se face apel la principiile științifice. A face confuzie între reconstruire și reconstituire este similar cu a face confuzie între analizarea locului infracțiunii și un spectacol de păpuși. La origine reconstituirea era realizată de către anchetatori în prezența suspectilor în efortul de a încuraja mărturisirea. Astăzi, se recurge la simularea video elaborată, prin punerea în scenă a unor figuri umane digitalizate care repetă mișcările ce le-au fost programate, însă după ce anterior a fost realizată reconstruirea⁴⁴.

Așadar, fără reconstruire nu poate exista reconstituire. Reconstruirea spre deosebire de reconstituire nu prezintă "pașii furișați ai făptuitorului", nici "mișcările panicate ale victimei". Nimeni nu poate ști cu exactitate aceste mimici întrucât ele nu pot fi nici calculate și nici estimate științific⁴⁵.

1.3. Definirea termenului de "reconstruire".

Dintre multiplele definiții ale reconstruirii, care s-au dat de-a lungul timpului, enumerăm:

- Procesul de reconstruire este un proces de aplicare a logicii, pregătirii, experienței și a principiilor științifice la locul faptei; probele materiale descoperite la fața locului; rezultatele examinărilor de către experți calificați a probelor materiale; informațiile obținute din orice alte surse în scopul de a forma opinii legate de secvențe ale evenimentelor desfășurate înainte, în timpul și după actul criminal⁴⁶.
- Este un proces de determinare a celei mai probabile secvențe de succesiune a evenimentelor care s-au desfășurat în timpul comiterii infracțiunii violente. Acesta este realizat prin studierea

⁴³ W.Jerry Chisum și Brent E.Turvey, *Evidence Dynamics: Locard's Exchange Principle & Crime Reconstruction, Journal of Behavioral Profiling*, vol.1, nr.1, ian., 2000.

⁴⁴ Rhodes, H., *Clues and Crime*, Murray: London, 1936, p. 56.

⁴⁵ D.H. Garrison, Jr., *Shooting Reconstruction vs Shooting Reenactment*, în *Crime & Clues, The Art and Science of Criminal Investigation 2002*, și în *Association of Firearm and Toolmark Examiners Journal*, aprilie 1993.

⁴⁶ A se vedea Findley, J., *Reconstruction: An Overview, Identification News*, 1984.

tuturor probelor cunoscute, analizele experților asupra probelor materiale, documentele de autopsiere, declarațiile martorilor și relațiile dintre probele materiale și victimologie⁴⁷.

- Este un proces de colectare sistematică de date prin analizarea și evaluarea probelor materiale și declarațiilor martorilor de la fața locului, pentru determinarea timpului, secvenței și modului de desfășurare a evenimentelor în cadrul infracțiunii⁴⁸.

Ce s-a întâmplat ? și Cum s-a întâmplat ?, sunt întrebările care acoperă toată sfera de desfășurare a reconstruirii. Întrebarea la care nu se va putea răspunde în finalul procesului de reconstruire este: *De ce?*, aceasta fiind o problemă pe care o vor lămuri ulterior *profilerii* în baza rezultatelor reconstruirii⁴⁹.

2. Tipuri de reconstruire

Pentru orice loc al săvârșirii faptei este posibil a se face o reconstruire **totală** sau **parțială**. Unele spații pot fi reconstruite cu ușurință, altele, cu un conținut mic de urme, oferă puține informații care să conducă spre un proces științific de reconstruire. Din declarațiile experților reținem faptul că accidente de circulație sunt cele mai comune spații care oferă probe clare și în număr foarte mare, suficiente pentru a realiza o reconstruire corectă⁵⁰. Mult mai dificil de reconstruit sunt spațiile în care sunt implicate mișcări libere ale persoanelor, mișcări rapide, ezitante, alergare, căderi, expresii faciale, gesturi, limbajul trupului, întrucât acestea nu lasă urme specifice la locul infracțiunii.

Alte tipuri de informații pot furniza însă date importante pentru reconstruirea evenimentelor. De exemplu:

- Sângele și analizele acestuia⁵¹ pot furniza date cu privire la:
 - Poziția și locul victimei și a agresorului în momentul fiecărui moment al agresiunii;
 - Mișcările victimei și ale agresorului în cadrul spațiului infracțional;
 - Locația spațiului infracțiunii în cazul în care victima a fost mutată și depusă în altă parte;
 - Numărul de lovituri efectuate asupra victimei;

⁴⁷ A se vedea comunicarea prezentată de **Tom Bevel** la seminarul cu tema *Crime Scene Reconstruction*, de la Oklahoma City din iunie 21-25, 1999.

⁴⁸ A se vedea **Garrison, D.H.**, *Shooting Reconstruction vs. Shooting Reenactment*, AFTE, 1993.

⁴⁹ Pentru detalii a se vedea **Dean H. Garrison, Jr.**, *Why Crime Scene Reconstruction Does not answer the Why? Question*, în *MAFS Newsletter*, aprilie, 1996 și **D.H. Garrison, Jr.** *Intent Behind the Bullet*, *Association of Firearm Toolmark Examiners Journal*, oct. 1993.

⁵⁰ **Garrison, D. H.**, *Shooting Reconstruction*, pp. 125-27; **Lee, H.**, *Crime Scene Investigation*, p. 192; **Turvey, B.**, *A Guide To The Physical Analysis Of Ligature Patterns In Homicide Investigations*, mai, 1997, Online Article, <http://www.corpus-delicti.com>

⁵¹ Pentru detalii a se vedea **DeForest, P., Gaensslen, R., Lee, H.**, *Forensic Science*, p. 295-308; **Osterberg, J. Ward, R.**, *Criminal Investigation: a method for reconstructing the past*, Anderson: Cincinnati, 1997. p84-89.

- Tipul de armă folosit.
- Focurile de armă⁵²:
 - Traectoria;
 - Distanța de la care s-a tras;
 - Locul și poziția victimei și a trăgătorului în momentul tragerii;
 - Direcția de tragere;
 - Posibilitatea de autovictimizare;
 - Identificarea unei arme care a fost folosită și în alte cazuri.

Acestea sunt numai câteva exemple de tipuri de reconstruire.

În general pentru efectuarea reconstruirii este de preferat să se înceapă analiza încă din momentul cercetării inițiale a locului infracțiunii. Informațiile pot proveni din probele materiale, declarații ale martorilor sau rapoarte de expertiză ale experților.

Procesul de reconstruire implică examinarea tuturor fotografiilor executate la fața locului, sau a celor de la autopsiere, schițele, notițele, rapoartele, procesele verbale și articolele ce constituie probe. Fixarea corectă și cât mai completă a urmelor în special și a locului infracțiunii în general, este esențială.

3. Desfășurarea procesul de reconstruire.

În cele ce urmează prezentăm un model de lucru propus și folosit de majoritatea anchetatorilor în efectuarea reconstruirii. Acest model cuprinde următorii pași:

1. Descoperirea și colectarea urmelor infracțiunii. Acesta este primul și cel mai important pas. Fără probe, nu există reconstruire. Urmele care nu sunt descoperite și colectate nu au nici o valoare pentru procesul de investigare. Cercetarea proceselor de investigare de-a lungul timpului arată că urmele materiale, în majoritatea cazurilor, sunt colectate în număr foarte mic de la fața locului⁵³.
2. Fixarea probelor la fața locului infracțiunii. Folosindu-se sistemul bertilionian de fotografiere, toate urmele și câmpul infracțional în ansamblul său vor fi fotografiate. Se vor efectua, de asemenea, la fața locului, procese verbale, schițe, înregistrări video. Autopsierile se vor fotografia și/sau înregistra video. Se vor efectua rapoarte de către medici și anchetatori.

⁵² DeForest, P., Gaensslen, R., Lee, H., *Forensic Science*, p. 310-19; Osterberg, J. and Ward, R., *Criminal Investigation*, p. 77-84.

⁵³ Eck, J., *Solving crimes: The investigation of burglary and robbery*, Washington, DC. US Government Printing Office, 1994; Greenwood, P.W., (et. al), *The criminal investigation process*, Rand Institute, 1975; Ericson, R., *Making crime: A study of detective work*, 1981.

3. Evaluarea și clasificarea probelor. Odată colectate și fixate, probele pot fi evaluate și clasificate. Evaluarea presupune examinarea probelor, a analizelor de laborator, pentru a se vedea ce informații pot furniza și cât de corecte și folositoare sunt. Astfel pot fi efectuate o serie de tipuri de evaluare cum ar fi: analize biologice, analize fizice, analize medico-legale, analize victimologice.

Informațiile cu privire la victimă, programul zilnic al acesteia, *hobby*-uri, reședință, prieteni, temeri, dușmani, pot furniza informații importante pentru reconstruire. Acest tip de informație poate indica unde ar fi putut să fie o persoană într-un anumit moment, unde locuiește, distanța locuinței față de locul infracțiunii⁵⁴.

După evaluarea probelor, acestea se vor clasifica în funcție de rolul pe care îl joacă fiecare din ele în procesul de reconstruire.

Clasificarea necesită expertiză în interpretarea probelor și în relație cu locul infracțiunii. Pentru aceasta expertul trebuie să înțeleagă modul în care timpul interacționează cu spațiul infracțional.

Persoana care efectuează un anumit tip de reconstruire trebuie să fie expert în domeniul cercetat. O persoană nu poate fi expert în toate domeniile de expertiză criminalistică.

Clasificarea probelor poate fi efectuată în următoarele categorii:

- *Schimbări previzibile*. Acest tip de informație este valoroasă pentru construirea evenimentelor pe secvențe de timp.
- *Schimbări imprevizibile*. Respectiv elementele sunt cele care nu pot fi controlate.
- *Tranzitorii*. Se referă la probele fragile, care se evaporă, diminuează ori disipează în scurtă perioadă de timp. Această situație permite descoperirea și colectarea respectivelor probe într-o perioadă limitată de timp.
- *Relațional*. Locația, dispunerea unei probe în câmpul infracțional poate avea o valoare mai mare decât raportul de expertiză al probei.
- *Funcțional*. Această categorie se referă la condiția operațională a obiectului.

4. Evaluarea. Este faza în care se efectuează determinarea secvențelor succesiunii evenimentelor luându-se în considerare toate informațiile și identificându-se elementele care furnizează informații specifice:

⁵⁴ Keppel, R., Weis, J., *Time and Distance as Solvability Factors in Murder Cases*, *Journal of Forensic Science*, nr. 39(2), 1994, p. 386-401.

- *Secvențe ale evenimentelor.* Acest tip de proba permite ca evenimentele să fie ordonate logic și legic.
- *Direcționarea acțiunilor certe.* Direcționarea poate fi determinată prin stabilirea locului și direcției unei urme.
- *Descrierea acțiunilor.*
- *Stabilirea poziției obiectelor și a victimei.*
- *Definirea identității.* Acest tip de evidențe stabilește originea unui obiect ori identitatea unei persoane.
- *Factorii care delimitează spațiul infracțional.*

5. *Ipotezele.* După determinarea tuturor factorilor de mai sus, reconstructorul va integra datele într-o "imagine logică" sau "ipoteză" a modului de desfășurare a infracțiunii. Aceasta este etapa în care anchetatorul vizualizează și analizează întregul incident, izolând multitudinea de evenimente în segmente ale unuia și aceluiași eveniment. Evenimentul este o parte a unei infracțiuni și poate fi definit de acțiuni de mică anvergură, specifice, care sunt la rândul lor sprijinite de prezența unor obiecte specifice ale probei. Aceste mici acțiuni specifice sunt segmentele evenimentului.

6. *Testarea ipotezelor.* Este etapa în care se verifică dacă ipotezele dezvoltate pot fi validate.

Persoana care efectuează reconstruirea totală a evenimentelor, trebuie să posede o profundă înțelegere a metodelor științifice, astfel încât să realizeze concluzii competente, logice, științifice.

Metodele științifice sprijină dezvoltarea ipotezelor și apoi testarea acestora astfel încât să se poată determina dacă acestea pot fi falsificate. Dacă ipoteza este falsificată, persoana care efectuează reconstruirea poate afirma că această ipoteză nu este compatibilă cu probele deținute și analizate. Respectiva metodologie este ceea ce distinge știința de alte domenii ale cercetării umane. Teoretic, o ipoteză nu poate fi dovedită în totalitate corectă ci doar, în totalitate, falsă.

Din cele expuse mai sus se detașează o concluzie care plasează cei doi termeni, "reconstrucție" și "reconstituire", în poziții diametral opuse ca înțeles științific și mod de abordare metodologică în cursul anchetei.

Unele elemente ale cercetării criminalistice sunt folosite atât pentru reconstituire, cât și pentru reconstrucție. Însă, în momentul în care metodele și modul de realizare a reconstituirii - implicând recreerea unor gesturi și atitudini mimate de făptuitori și (cel mai adesea) de "actori" în postura victimei(lor) - sunt angajate pentru a se încerca refacerea momentului infracțiunii în mod dinamic, criminalistul se îndepărtează de reconstrucție, bazată numai pe interpretarea intrinsecă și acurată a probelor.

De aceea, știința criminalistică modernă, pornind de la cercetările din spațiul anglo-saxon, a operat o distincție netă între cei doi termeni, unul cu valențe imaginativ-teatrale (reconstituirea), celălalt bazat strict pe studierea probatoriului științific administrat într-un caz sau altul (reconstrucția), încercând să elimine confuzia generată de utilizarea respectivilor termeni, unul în locul celuilalt.

Bibliografie

- **Gabriela Matei**, *Investigarea criminalistică a infracțiunilor privind operele de artă și artefactele arheologice*, Ed. Universul juridic, București, 2010;
- **Gabriela Matei**, *Criminalistică*, Ed. ProUniversitaria, București, 2012;
- **Moise Adrian Cristian**, *Metodologia investigării criminalistice a infracțiunilor informatice*, Editura: Universul Juridic, 2011.
- **Hans Gross**, *Criminal investigation: a practical textbook for magistrates, police officers, and lawyers*;
- **Edmond Locard**, *Manuel de technique policière*, 1923 ;
- **Edmond Locard**, *Traité de criminalistique*, 1912 ;
- **Vintilă Dongoroz și colab.**, *Explicații teoretice ale Codului Penal Român*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1971;
- **Camil Suci**, *Criminalistică*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972;
- **Emilian Stancu**, *Tratat de criminalistică*, Ed. Universul Juridic, București, 2014;
- **Valerian Cioclei**, *Manual de criminologie*, Ed. All Beck, București, 2011;
- **Constantin Mitrache și Cristian Mitrache**, *Drept penal român. Partea generală*, Casa de Editură și Presă “Șansa” - S.R.L., București, 2002;
- **Petre Buneci, Ioana Teodora Butoi**, *Martorul pe taramul justitiei – perspectiva procesual penala si psihologica*, ed. Pinguin Book, București, 2004 ;
- **Ioan Griga**, *Drept procesual penal. Partea generala. Teorie, jurisprudenta si aplicatii practice*, Ed.Oscar Print, Bucuresti, 2009;
- **Nicolae Volonciu**, *Tratat de Procedură Penală*, Ed. Paideia, București, 1998;
- **Ion Neagu**, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, Ed.Universul Juridic, București, 2011;
- **Lucian Ionescu și Dumitru Sandu**, *Identificarea Criminalistică*, Ed. Științifică, București, 1990;
- **Lucian Ionescu**, *Expertiza criminalistică a scrisului*, Ed.Junimea, Iași, 1973;
- **Dumitru Sandu**, *Flasul în acte*, Ed.Lumina Lex, București, 1994;

- **Gheorghe Pășescu și Ion R. Constantin**, *Secretele amprentelor papilare*, Ed. Național, 1996;
- **Vasile Bercheșan și Constantin Pletea**, *Drogurile și traficanții de droguri*, Ed. Paralela 45, 1998 ;
- **Radu Constantin, Pompil Drăghici și Mircea Ionița**, *Expertizele, mijloc de probă în procesul penal*, Ed.Tehnică, București, 2000;
- **Tudorel Butoi**, *Interogatoriul, psihologia confruntării în procesul judiciar*, Ed. Pinguin Book, 2004;
- **Maria-Cristina Voinic**, *Traficul ilicit de organe, tesuturi si celule umane. Previnere si combatere*, Editura: Sitech, 2009 ;
- **Petrut Ciobanu**, *Infractiuni financiar bancare. Metodologia investigatiei criminalistice*, Editura Rosetti International, 2012;
- **Michael Palmiotto**, *Criminal Investigation*, Nelson-Hall Publisher, Chicago, 1994;
- **Richard Saferstein**, *Criminalistics: an introduction to Forensic science*, Englewood Cliffs (publish), N.Y., Prentice Hall, 1995;
- **Charles R. Swanson, Neil C. Chamelin, și Leonard Territo**, *Criminal Investigation*, 5th edition. NY: McGraw-Hill,1992;
- **Wayne W.Bennett, Karen M.Hess**, *Criminal Investigation*, 2003;
- *****, *DNA on Trial: Genetic Identification and Criminal Justice*, Cold Spring Harbor Laboratory Press, 1992.